

KUOPIO

YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON

VALVONTASUUNNITELMA

2020-2024

päivitys 14.12.2023

KUOPION KAUPUNKI

KAUPUNKIYMPÄRISTÖN PALVELUALUE

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma

SISÄLLYSLUETTELO

1	Yhteinen osa.....	5
1.1	Johdanto.....	5
1.2	Kuopion kaupungin ympäristöterveydenhuolto	7
1.2.1	Toimialue.....	7
1.2.2	Valvonnan voimavarat ja tehtävät.....	7
1.2.3	Koulutus ja perehdyttäminen.....	9
1.2.4	Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä	9
1.3	Valvonnan maksullisuus ja talouden seuranta.....	10
1.4	Valvonta	11
1.4.1	Tarkastuksen tavoitteet ja sisältö.....	11
1.4.2	Valvontakohteiden tarkastustiheydet	12
1.4.3	Tarkastukseen käytettävä aika	13
1.4.4	Laboratoriot, näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja ulkopuoliset asiantuntijat.....	13
1.4.5	Valvontahankkeet.....	15
1.4.6	Ympäristöterveydenhuollon yhteiset painopisteet	15
1.5	Häiriötilanteisiin varautuminen.....	14
1.5.1	Epidemioiden selvitystyöryhmä	14
1.6	Viestintä	15
1.6.1	Terveysvaarasta tiedottaminen.....	16
1.7	Suunnitelman toteutumisen arviointi.....	17
2	Elintarvikevalvontasuunnitelma.....	19

	Yleistä.....	19
2.1	2.2.....Valvontakohteiden kartoitus ja tarkastuksen määrittely	
	2.2.1 Valvontakohteet	19
	2.2.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely.....	20
	2.2.3 Elintarvikevalvontakohteiden suunnitelmalliset valvontatarkastukset.....	20
2.2.4	Omavalvonnan valvonta	21
2.2.5	Tarkastusten toteutus ja hallinnolliset pakkokeinot	22
2.2.6	Valvontakirjanpito	23
2.2.7	Ennaltaehkäisevä valvontatyö.....	24
2.3	Elintarvikevalvonnan painopistealueiden määrittäminen	24
2.4	Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelma	27
2.5	Terveysvaaratilanteet ja takaisinvedot.....	28
2.5.1	Ruokamyrkytyssepidemioiden selvittäminen.....	28
2.6	Elintarvikevalvontasuunnitelman toteutumisen seuranta	28
3	Terveydensuojelun valvontasuunnitelma.....	30
3.1	Yleistä.....	30
3.2	Suunnitelmallisen valvonnan kohteet	31
3.3	Tarkastusten sisällön määrittely.....	32
3.4	Terveydensuojelulain valvontakohteet ja tarkastusten tarkempi määrittely.....	33
3.5	Valvontakohteiden tarkastustiheys, riskinarviointi ja riskiluokitus.....	38
3.6	Tarkastukseen käytettävä aika	40
3.7	Näytteenotto	40
3.7.1	Talousvesi ja uimavesi.....	41
3.7.2	Muut näytteet terveystarkastuksessa	42
3.7.3	Näytteiden tutkiminen.....	42
3.8	Radon valvonta.....	42
3.9	Terveydensuojelun painopisteet.....	43
3.10	Terveydensuojelun muut valvonta- ja viranomistehtävät.....	46
3.11	Terveydensuojelun valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi	46

4	Tupakkalain valvontasuunnitelma.....	47
4.1	Kunnan tupakkalain mukaiset valvontatehtävät.....	47
4.2	Valvontasuunnitelman tavoitteet.....	47
4.3	Tarkastusten sisällön määrittely, valvontakohteiden riskinarviointi, tarkastustiheys ja tarkastukseen käytettävä aika	49
4.4	Tarkastuksen kohteet	50
4.4.1	Tupakkatuotteiden myynnin ja mainonnan tarkastaminen, tuotevalvonta sekä markkinointikiellon valvonta	50
4.4.2	Tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvonta	51
4.4.3	Tarkastuksella käytettävät menetelmät ja näytteenotto	51
4.5	Tupakkalain valvonnan painopisteet	52
4.5.1	Voimavarat	53
4.6	Tupakkalain valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi	53
5	Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelma.....	54
5.1	Eläinlääkäripalvelujen järjestäminen Kuopion alueella	54
5.2	Pieneläinpäivystys	55
5.3	Eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestäminen Kuopion alueella	55
5.4	Tiedottaminen.....	56
5.5	Löytöeläinten hoidon järjestäminen.....	56

VALVONTASUUNNITELMAN LIITTEET

LIITE 1. ELINTARVIKEVALVONNAN TARKASTUSSUUNNITELMA 2024

LIITE 2. NÄYTTEENOTTOSUUNNITELMA OMAVALVONNAN VALVOMISEKSI 2024

LIITE 3. PROJEKTISUUNNITELMA 2024

LIITE 4. TERVEYDENSUOJELULAIN MUKAISET TARKASTUKSET TOIMINTATYYPPIKOHTAISESTI 2024

LIITE 5. TUPAKKALAIN MUKAINEN VALVONTA VUONNA 2024

LIITE 6. HENKILÖSTÖN KOULUTUSSUUNNITELMA 2024

LIITE 7. YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VIESTINTÄSUUNNITELMA 2024

LIITE 8. YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON TYÖRYHMÄT 2024

1 YHTEINEN OSA

1.1 JOHDANTO

Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on ihmisen elinympäristöstä johtuvien terveydellisten vaarojen ja haittojen ehkäiseminen ja vähentäminen sekä väestön terveyden ja viihtyvyyden edistäminen valvomalla ja parantamalla elinympäristön terveydellistä laatua. Ympäristöterveydenhuolto vastaa terveydensuojelu-, elintarvike- ja tupakkalain edellyttämistä valvonta-, neuvonta- ja tarkastustehtävistä sekä eläinlääkintähuollosta ja eläinsuojelusta.

Valvonnan tavoitteena on varmistaa elinympäristön terveellisyys ja lainsäädännön tavoitteiden toteuttaminen viranomaisyhteistyöllä sekä toiminnanharjoittajia ja kuluttajia neuvomalla ja ohjaamalla, tekemällä tarkastuksia, ottamalla näytteitä, antamalla lausuntoja ja varautumalla häiriötilanteisiin. Ympäristöterveydenhuollon tehtävänä on tukea myös yrityksiä ja muita toiminnanharjoittajia tunnistamaan toimintansa aiheuttamat riskit ja niihin vaikuttavat tekijät, sekä poistamaan nämä riskit tai ehkäisemään niiden aiheuttamat vaarat ja terveyshaitat.

Tähän valvontasuunnitelmaan on koottu keskeiset valvontatoimenpiteet ja suunnitelma on laadittu riskiperusteisesti, valvontakeinot ja valvonnan kohdentaminen valitaan siten, että valvonta on mahdollisimman vaikuttavaa.

Valvontasuunnitelmassa on huomioitu valtakunnalliset valvontaohjelmat sekä aluehallintovirastolta saatu palaute paikallisten tarpeiden mukaisesti.

Valvontasuunnitelmaan on sisällytetty seuraavia asioita:

- valvontakohteiden lukumäärä kohdetyypeittäin
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain
- koulutussuunnitelma
- tarkastusten suunnittelu ja toteutus
- valvonnasta perittävät maksut
- näytteenottosuunnitelmat
- laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu
- valvonnan painopisteet
- valvontahankkeet
- työryhmät, joihin osallistutaan

- viestintä
- häiriötilanteisiin varautuminen
- tarkastusten sisältö
- valvontakohteiden tarkastustiheys
- valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Kuopion kaupungin ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma on laadittu vuosille 2020 - 2024 samoin kuin valtakunnalliset valvontaohjelmat. Valvontasuunnitelma on tarkistettu vuosittain, samoin valvontaprojektit ja –hankkeet. Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelmat sekä säännöllisen valvonnan tarkastussuunnitelmat on hyväksytty suunnitelmakaudella tarvittaessa vuodeksi kerrallaan.

Kuopion kaupungin ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelmassa otetaan huomioon lainsäädännön valvonnalle asettamat vaatimukset ja valtakunnalliset valvontaohjelmat. Valvonnan painopistealueita määritettäessä lähtökohtana ovat olleet valtakunnallisten valvontaohjelmien lisäksi Kuopion kaupungin strategia, Kuopion toiminta- ja taloussuunnitelma ja talousarvion käyttösuunnitelma. Suunnitelma perustuu valvontakohteiden kartoitukseen ja valvontakohteiden riskinarviointiin. Valvonta suunnataan riskiperusteisesti niihin kohteisiin, jossa sille on eniten tarvetta. Riskin suuruuteen vaikuttavat toiminnan tyyppi ja laajuus, vaaralle mahdollisesti altistuvien kuluttajien määrä sekä vaaran vakavuus ja toteutumisen todennäköisyys. Valvontasuunnitelmassa on määritelty valvontakohteiden tarkastustiheydet ja tarkastuksiin käytettävä aika yleisellä tasolla. Asiakkaille; kuntalaisille ja toimijoille on laadittu palvelulupaukset. Asiakas saa viiden työpäivän sisällä tiedon asian käsittelystä tai arvion käsittelyajasta.

Kuopion ympäristöterveydenhuollon palvelulupaukset:

- Elintarvikehuoneistoilmoitus käsitellään kuukauden kuluessa.
- Elintarvikehuoneistojen hyväksyminen eläinperäisiä elintarvikkeita käsitteleväksi laitokseksi ratkaistaan kahden kuukauden kuluessa.
- Terveystuoteturvallisuuden mukaisen toimintojen rekisteröinnistä annetaan todistus kuukauden kuluessa.
- Terveystuoteturvallisuuden mukainen talousvettä toimittavan laitoksen hyväksyminen ratkaistaan kolmen kuukauden kuluessa.
- Asunnosta johtuva terveyshaitta, asunto tarkastetaan kuukauden kuluessa siitä, kun asia on otettu käsitteelyyn.
- Tupakkalain mukainen tupakan myyntilupahakemus ratkaistaan 40 vrk:n kuluessa
- Lääkelain mukainen nikotiinivalmisteiden myyntilupahakemus ratkaistaan kuukauden kuluessa

Kuopion kaupungin tavoitteena on lisätä digitaalisia palveluja, suurin osa ympäristöterveydenhuollon asioista voidaan toteuttaa jo sähköisesti.

1.2 KUOPION KAUPUNGIN YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLTO

1.2.1 Toimialue

Ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueista (410/2009) annetun lain mukaan kunnalla tai yhteistoiminta-alueella tulee olla tehtävän järjestämiseksi käytettävissään vähintään 10 henkilötyövuotta vastaavat henkilöresurssit. Kuopio täyttää asetetun vaatimuksen. Eläinlääkintähuolto on osa ympäristöterveydenhuoltoa ja sen henkilöstö otetaan mukaan laskettaessa lain edellyttämiä henkilöstöresursseja.

Kuopion ympäristöterveydenhuolto on itsenäisenä Kuopion kaupungin alaisuudessa. Eläinlääkintähuolto, suurelainpraktiikka ja suurelainpäivystys sekä joitakin eläinlääkärin pätevyyttä edellyttäviä muitakin virkatehtäviä ostetaan Siilinjärven kunnalta sekä Karttulan alueelle Tervon kunnalta.

Ympäristöterveydenhuollon palvelut, eläinlääkintähuoltoa lukuun ottamatta, on keskitetty kaupungin valtuustotalolle. Osa palveluista ja valvonnasta tuotetaan sähköisillä järjestelmillä. Asiakkaiden palvelujen tuottamisessa ja valvonnassa hyödynnetään yhä enemmän sähköisiä järjestelmiä. Pääosa valvontakohteista sijaitsee keskeisellä kaupunkialueella tai entisissä kuntakeskuksissa. Maaseutuvaltaisten alueiden liittäminen on tuonut lisätehtäviä haja-asutusalueiden vesihuoltolaitosten ja –osuuskuntien, kiinteistöjen sisäilmaongelmien sekä lisääntyneiden eläintilojen muodossa.

Nykyisessä Orpon hallitusohjelmassa on linjaus, että kunnilta ei siirretä uusia tehtäviä hyvinvointialueelle.

1.2.2 Valvonnan voimavarat ja tehtävät

Kuopion kaupunginvaltuuston hyväksymän Kuopion kaupungin hallintosäännön mukaan kaupunkiympäristön palvelualueen ympäristö- ja rakennuslautakunta vastaa terveydensuojelu-, elintarvike- ja tupakkalain, sekä lääkelain kunnalle määrätystä nikotiinivalmisteiden myyntiä ja valvontaa koskevista tehtävistä. Lisäksi ympäristöterveydenhuollon yhteydessä hoidetaan leirintäalueviranomaisen tehtäviä. Näitä tehtäviä hoitaa ympäristö- ja rakennuslautakunnan alaisuudessa ympäristöterveydenhuollon henkilökunta, jolle tehtävät ja toimivalta on määrätty kaupunkiympäristön toimintasäännöllä

Ympäristöterveydenhuollossa työskentelee vakituisesti yksitoista ympäristöterveystarkastajaa, ympäristöterveyspäällikkö, elintarviketarkastaja sekä hallintopalvelusihteeri. Henkilöstö on erikoistunut valvonnan eri toimialueille. Henkilökunnalla on lainsäädännön edellyttämä pätevyys niissä tehtävissä, joita he hoitavat. Ympäristöterveydenhuollossa on työskennellyt myös opiskelijoita viransijaisina sekä harjoittelijoina. Ympäristöterveydenhuollon yksikköön palkattiin määräaikainen ympäristöterveystarkastaja 1.9.2023 – 31.8.2024. Hän valmistee Kuopion ympäristöterveydenhuollolle laatujärjestelmää ja puolet hänen työpanoksestaan myydään Tervoon, jonne on tehty sopimus laitosvalvonnasta.

Ympäristöterveydenhuollon resurssit ovat kohtalaisella tasolla. Pohjois-Savossa palvelut ja väestö keskittyvät entistä enemmän Kuopioon, mikä omalta osaltaan lisää valvonnan tarvetta. Erityishaasteita resurssien riittävyyteen voivat tuoda esim. tilanteet, joissa resursseja joudutaan kohdentamaan yllättävien tehtävien hoitamiseen tai henkilökunnan pitkät poissaolot. Näiden erityistilanteiden hallitsemiseksi ympäristöterveydenhuollossa jokaiselle on nimetty varahenkilö. Lisäksi toimintaa sekä tehtäviä pyritään priorisoimaan siten, että ensisijais-

ti hoidetaan tehtävät, jotka liittyvät terveystaitepäilyihin ja häiriötilanteiden aiheuttamiin toimenpiteisiin. Ilmoitusten ja hakemusten käsittelyt, sidosryhmäyhteistyö ja ohjaus ja neuvonta lainsäädännön muutoksista ovat myös ensisijaisesti hoidettavia tehtäviä.

Taulukkoon 1.1 on koottu käytettävissä olevat voimavarat ja niiden jakautuminen toimialakohtaisesti. Taulukossa on esitetty myös eläinlääkintähuollon ostopalveluna ostettua työpanosta (9,3 htv).

Taulukko 1.1 Suunnitelma voimavarojen jakautumisesta valvottaville toimialoille.

	Käytettävissä kokonaisuudessa htv
Elintarvikevalvonta	6,7 (0,5 -> Tervoon)
Terveysturvallisuuden valvonta	4,7
Tupakkavalvonta	0,5
Johto ja tukipalvelut	2
Eläinlääkäripalvelut ostopalveluna (Siilinjärvi, Tervo)	Siilinjärvi 6,8 praktikkoa + 2 valvontaeläinlääkärinä työpanos Kuopiolle
Eriytetty pieneläinpäivystys Savon Murrelta	Tervo 0,5 praktikkoa työpanos Kuopiolle
yhteensä	14,2 valvonta + 9,3 eläinlääkärin työpanos ostettu muista kunnista

Henkilöstön määrä Kuopion kaupungin palveluksessa on 14,2 htv:ta sekä 9,3 htv:ta toisista kunnista ostettua eläinlääkäriresurssia. Tämän lisäksi eriytetty pieneläinpäivystys ostetaan yksityiseltä.

Yksikössä ollaan myös valmiita käyttämään tarvittaessa yksityisiä palveluntarjoajia, joilta ostetaan tarkastuksia tietyille osa-alueelle. Vuoden 2022 aikana alettiin käyttää ulkopuolista asiantuntijapalvelua kontaktimateriaalivalvontaan. Kontaktimateriaalivalvonnasta tehtiin sopimus yksityisen palveluntuottajan kanssa myös vuosille 2023 - 2024. Yksityisellä palvelulla ei ole tarkoitus laajamittaisesti korvata viranhaltijoiden tekemää työtä.

Valvontatehtäviä hoidetaan tiimeissä. Kuopion ympäristöterveydenhuollon organisaatiossa on elintarvikevalvontatiimi, huoneistotiimi ja vesitiimi. Tiimit organisoivat ympäristöterveydenhuollon lakisääteisiin tehtäviin kuuluvan käytännön valvontatyön itsenäisesti tiimin vastaavan johdolla ympäristöterveyspäällikön alaisuudessa (Taulukko 1.2). Elintarvikevalvonta on keskitetty elintarviketiimiin ja elintarviketarkastaja vastaa valvonnan suunnittelusta, toteuttamisesta sekä suunnitelman toteuman raportoinnista. Terveysturvallisuus jakautuu huoneisto ja vesitiimiin. Tupakkavalvontaa on hajautettu kaikkiin tiimeihin. Ympäristöterveyspäällikkö toimii kaikkien tarkastajien esihenkilönä ja vastaa kokonaisuuden suunnittelusta ja raportoinnista.

Taulukko 1.2 Tiimirakenne

Elintarviketiimi	elintarviketarkastaja + 6 ympäristöterveystarkastajaa
Huoneistotiimi	3 ympäristöterveystarkastajaa
Vesitiimi	3 ympäristöterveystarkastajaa

1.2.3 Koulutus ja perehdyttäminen

Terveydenhuoltolain (1326/2010) 5 §:n mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että ympäristöterveydenhuollon henkilöstö osallistuu riittävästi täydennyskoulutukseen. Täydennyskoulutuksen sisällössä on otettava huomioon henkilöstön peruskoulutuksen pituus, työn vaatavuus ja tehtävien sisältö. Koulutukseen osallistuminen perustuu henkilön ja valvontayksikön osaamistarpeisiin sekä vuosittain vaihtelevaan koulutustarjontaan, joka ei ole aina tiedossa valvontasuunnitelmaa ja talousarviota laadittaessa. Henkilöstön pätevyys varmistetaan rekrytointivaiheessa. Henkilöstön osaamistarpeista keskustellaan mm. joka vuosi pidettävissä kehityskeskusteluissa. Ympäristöterveydenhuollon henkilökunta osallistuu oman erikoistumisalansa koulutukseen ja ylläpitää erikoisosaamistaan. Lainsäädännöstä johtuvien uusien tehtävien tai tehtävissä tapahtuviin muutoksiin liittyvään koulutukseen panostetaan erityisesti. Keskusvirastojen ja aluehallintovirastojen lähialueilla järjestämiin tai koordinoimiin maksuttomiin koulutuksiin ja työhöjauspäiviin osallistutaan säännöllisesti. Etäkoulutukset ovat lisänneet mahdollisuutta osallistua koulutuksiin. Ympäristöterveydenhuollon yhteisillä koulutuspäivillä käsitellään koko ympäristöterveydenhuollolle yhteisiä teemoja. Lisäksi Kuopion kaupunki järjestää omaa sisäistä koulutusta mm. tietotekniseen osaamiseen, tietoturvaan, hyvinvointiin ja ensiaputaitojen kehittämiseen ja ylläpitämiseen. Koulutusmateriaalit jaetaan henkilöstön nähtäväksi yhteiseen sähköiseen koulutuskansioon. Koulutukseen on talousarviossa varattu erillinen määräraha. Koulutussuunnitelma on liitteenä. Suunnitelman toteutuminen käydään läpi kehityskeskusteluissa. Henkilöstöä kannustetaan osallistumaan koulutuksiin.

Henkilöstön perehdyttämiseen käytetään yhteisten ja yleisten asioiden osalta INTRO-ohjelmaa, johon laaditaan henkilökohtainen perehdyttämissuunnitelma. Esimies kokoaa perehdyttämistiimin. Tämän lisäksi laaditaan substanssiin ja valvontatehtäviin perehdyttämisen osalta erillinen perehdyttämishjelma, joka sisältää seuranta- ja palautekeskustelut.

Henkilöstön työhyvinvointia seurataan säännöllisillä työhyvinvointikyselyillä (2-3/vuosi). Toimistopalavereissa (2 krt/kk) käsitellään säännöllisesti henkilöstöön liittyviä asioita.

1.2.4 Valvontakohderekisteri / Tietojärjestelmä

Valtakunnallisessa valvontaohjelmassa edellytetään ja keskusvirastot ovat määränneet, että kunnat ilmoittavat kohde- ja valvontatiedot käyttäen VATI-tietojärjestelmää. Vuoden 2020 lopulla on otettu käyttöön valtakunnallinen ilmoituspalvelujärjestelmä ILPPA. Toimijat voivat tehdä toimintaa koskevat ilmoitukset sähköisesti ILPPA-palvelun kautta. Ilmoitukset kirjautuvat VATI-tietojärjestelmään. Myös talousvedenvalvontatulokset siirretään VATI-järjestelmään, josta ne välittyvät valtakunnalliseen vesi.fi tietokantaan. Tämä mahdollistaa sen, että kuluttajat voivat seurata oman talousvetensä laatua verkon kautta.

Ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietojen hallintajärjestelmän VYHA:n avulla hallinnoidaan ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkötietoja. Järjestelmää käytetään valvontaa ja valvontayksikköä koskevien tietojen keräämiseen, joita ovat mm. henkilöresurssit, valvontasuunnitelma ja sen toteutumisen sanallinen arviointi. Kuntien on pidettävä tiedot ajan tasalla. Lautakunnan hyväksymä valvontasuunnitelma viedään VYHA:aan.

Kohteiden lupakäsittely sekä kaikki päätökset ja määräykset tehdään jatkossa D10 asianhallintajärjestelmällä, joka sisältää on myös sähköisenarkistoinnin pysyvästi säilytettäville asiakirjoille (mm- vesilaitosten tarkastuspöytäkirjat, tiedotteet).

1.3 VALVONNAN MAKSULLISUUS JA TALOUDEN SEURANTA

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman mukainen valvonta on pääsääntöisesti maksullista. Kunnan valvontaviranomaisen on perittävä toimijalta hyväksymänsä taksan mukainen maksu hakemusten ja ilmoitusten käsittelystä, valvontasuunnitelmaan sisältyvistä tarkastuksista, näytteenotosta ja näytteen tutkimuksesta. Maksujen periminen suunnitelmallisesta valvonnasta edellyttää kunnassa hyväksytyä valvontasuunnitelmaa ja maksutaksaa. Valvontaprojekteihin tai -hankkeisiin liittyvät tarkastukset ovat maksullisia. Valvontamaksut määritellään kattamaan suunnitelmallisesta valvonnasta aiheutuneet kustannukset. Suunnitelmallisen valvonnan maksullisuuden periaatteena on, että valvonnasta perittävät maksut eivät saa ylittää todellisia kustannuksia. Poikkeuksena tästä on tupakkalain mukainen valvontamaksu, joka on veroluonteinen ja voi ylittää valvonnan todelliset kustannukset tupakkalaissa säädetyin edellytyksin.

Toistaiseksi elintarvikevalvonnan valvontaprojektien näytteiden analyseja ei ole laskutettu toimijoilta, vaan ne on sisällytetty ympäristöterveysyksikön talousarvioon.

Maksut määräytyvät ympäristö- ja rakennuslautakunnan hyväksymän ympäristöterveydenhuollon maksutaksan mukaisesti. Maksuun sisältyvät tarkastuksen valmisteluun kuluva aika, tarkastukseen käytetty aika mukaan lukien keskimääräinen matka-aika ja tarkastuspöytäkirjan laadintaan käytetty aika. Ympäristöterveydenhuollon maksutaksa päivitetään tarvittaessa ja hyväksytään ympäristö- ja rakennuslautakunnassa. Voimassa oleva taksa on nähtävillä yksikön verkkosivuilla.

Vuodesta 2022 alkaen on peritty myös elintarvikelain ja terveydensuojelulain mukaisesti vuosittaista valvonnan perusmaksua, 150 €, laeissa määritellyiltä toimipaikan tai toiminnon toiminnanharjoittajilta. Valvonnan perusmaksu peritään jatkossa vuosittain.

Tulot kohdistuvat ympäristöterveydenhuollolle. Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnin yhteydessä arvioidaan myös valvonnasta saatujen tulojen määrä ja niiden kohdentuminen. Ympäristöterveydenhuollon talousarvioon toteutumista seurataan Kuopion kaupungin MonetTieto talousraportin kautta säännöllisesti sekä palvelualueen johtoryhmän palaverissa että ympäristöterveydenhuollon toimistopalaverissa.

1.4 VALVONTA

Ympäristöterveydenhuollon valvonta sisältää luvan- ja ilmoituksenvaraisten kohteiden säännöllisen tarkastamisen sekä seurannan lisäksi paljon ennalta suunnittelematonta valvontatyötä sekä ennaltaehkäisevästi että terveyshaittojen selvittämiseksi.

Suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten sisältö on kuvattu tässä suunnitelmassa pääpiirteittäin. Suunnitelmallisen valvonnan kohteiden määrät ja vuosittaiset tarkastukset näkyvät toimintatyypeittäin. Tarkastukset tehdään riskiperusteisesti ja tarkastuksia tehdään kaikille valvottaville toimialueille. Talukosta 1.3 näkyy arvioitujen tarkastusmäärät ja niiden jakautuminen eri sektoreille. Kuopiossa tullaan tekemään noin 1000 ympäristöterveydenhuollon viranomaistarkastusta vuonna 2024.

Suunnittelematon valvontatyö vie suurimman osan terveydensuojelun työpanoksesta. Tähän liittyy ennaltaehkäisevää ohjausta ja neuvontaa sekä säännöllistä yhteistyötä muiden toimialojen, valvontakohteiden sekä valvontaa ohjaavien tahojen ja tutkimuslaitosten kanssa. Myöskään viranomaiselle saapuvien hakemusten ja ilmoitusten määrä ei voida ennakoida, vaan niiden käsittelyyn on varattu resursseja. Erittäin merkittävän työpanoksen vaatii terveyshaittaepäilyjen selvittäminen.

Taulukko 1.3 Ennakoidut tarkastusmäärä vuodelle 2024 eri sektoreilla

Tarkastuksen peruste	Tarkastusten määrä 2023 (arvio)	Tarkastusten määrä 2024 (arvio)
Elintarvikevalvonta	525	518
elintarvikevalvonnan uusintatarkastusten arvio	50	46
Terveydensuojelulain suunnitelmalliset tarkastukset	207	226
Terveyshaittaepäilyjen selvittäminen (arvio)	200	200
Tupakkalain suunnitelmallinen valvonta (tupakointikiellot ja vähittäismyynti)	75	82
Yhteensä	1057	1072

1.4.1 Tarkastuksen tavoitteet ja sisältö

Ympäristöterveydenhuoltoon liittyvän valvonnan toimeenpanossa tarkastustoiminta on oleellinen osa kohteen tai toiminnan vaatimustenmukaisuuden selvittämistä. Tarkastukset myös antavat toiminnanharjoittajille tilaisuuden saada viranomaisilta ohjausta ja neuvontaa. Tarkastus voi kohdistua tiloihin, olosuhteisiin, omavalvontaan, asiakirjoihin, tuotteisiin, toimintatapoihin ja verkkokauppaan. Tarkastukseen valmistautumisen yhteydessä valitaan tarkastettavat asiakokonaisuudet riskiperusteisesti. Tarkastuksen aikana voi tulla esille myös muita kuin ennakkoon tarkastettavaksi suunniteltuja asioita, jotka huomioidaan tarkastuksella. Yksittäinen tarkastus voi pitää sisällään koko kohteen tarkastuksen tai vain jonkin osa-alueen tarkastuksen. Kohteen ja kohteessa harjoitettavan toiminnan tai siellä valmistettavien tuotteiden tai tarjottavien palvelujen mahdollisten terveys-

haittojen selvittämiseksi sekä turvallisuuden ja määräystenmukaisuuden arvioimista varten voidaan tarkastusten yhteydessä ottaa näytteitä sekä tehdä mittauksia. Tarkastus voidaan suorittaa myös ns. etätarkastuksena, jolloin se tehdään asiakirjatarkastuksena tai videoneuvotteluna, jossa tarkastetaan pyydetyt selvitykset ja käytetään hyväksi tarkastuskohteesta otettuja valo- ja/tai videokuvia. Etä- ja asiakirjatarkastuksia tehdään erityisesti tartuntatautilanteissa sekä yksityisissä asunnoissa työskentelevien toiminnanharjoittajien toimintaan. Mikäli valvottavassa kohteessa todetaan puutteita tai toiminta ei ole määräysten mukaista, annetaan ohjausta ja neuvontaa ja tarvittaessa kehotuksia tai määräyksiä. Kehotusten tai määräysten toteutumista valvotaan tarvittaessa uusintatarkastuksella. Tarkastus voi sisältää useiden ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä. Pelkkä näytteenottokäynti ei ole tarkastus.

Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset suunnitellaan etukäteen ja ne on kirjattu valvontasuunnitelmaan. Myös uusintatarkastuksiin varaudutaan. Valvontasuunnitelmaan kirjatut tarkastukset ovat säännöllistä tarkastustoimintaa. Tarkastuksia tehdään myös esimerkiksi kuluttajien tekemien valitusten perusteella. Nämä tarkastukset tehdään ensisijaisesti. Myös uusien kohteiden ennakkotarkastuksiin sekä muihin lakisääteisten ilmoitusten perusteella tehtäviin tarkastuksiin on varattava riittävästi aikaa.

Terveyshaittaepäilyjen selvittämiseksi tehdään tarkastuksia myös yksityishenkilöiden koteihin. Nämä ns. asunontarkastukset ovat suunnittelematonta valvontaa, johon joudutaan varaamaan työaikaa. Tarkastuksia voidaan joutua tekemään myös tahdonvastaisesti erityisesti siivottomuustapausten selvittämisessä.

Tarkastuksen sisältö määräytyy sen mukaan, millaiseen kohteeseen ja minkä lain perusteella tarkastus tehdään. Joihinkin kohteisiin saattaa olla tarkoituksenmukaista tehdä tarkastus samanaikaisesti useamman lain perusteella. Toisaalta tarkastajien erikoistuminen vähentää useamman lain perusteella tehtävää tarkastustoimintaa. Tarkastuksissa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan keskusvirastojen malliasiakirjoja.

Tarkastuksesta laaditaan tarkastuskertomus ja tarkastetut asiat kirjataan, vaikka tarkastuksella ei havaittaisi epäkohtia. Tarkastuskertomukseen kirjataan valvonnan tarkoitus, sovellettu lainsäädäntö, käytetyt menetelmät ja valvonnan tulokset sekä tarvittaessa asianomaiselta toimijalta edellytettävät toimet ja niiden määräajat. Tarkastuskertomus toimitetaan toiminnanharjoittajalle ja muille asianosaisille pääsääntöisesti VATI-tietojärjestelmän kautta sähköisesti. Lisäksi otetaan huomioon, mitä Ruokavirasto määrää valvontatietojen julkistamisesta.

Valvontasuunnitelmien toimialakohtaisissa osissa on tarkempia ohjeita eri lakien perusteella tehtävien tarkastusten sisällöstä ja tarkastukseen käytettävästä ajasta.

1.4.2 Valvontakohteiden tarkastustiheydet

Valvontasuunnitelmassa tarkastustiheydet perustuvat valtakunnallisiin valvontaohjeisiin, valvontakohteiden kartoitukseen, riskinarviointiin sekä valvonnan kattavuuden varmistamiseen eri toimialoilla.

Lähtökohdan valvontatarpeelle muodostavat tiedot erityyppisten valvontakohteiden lukumääristä ja kohteiden tuntemus. Valvontakohteita joudutaan usein tarkastelemaan useamman eri ympäristöterveydenhuollon lain näkökulmasta.

Keskusvirastot ovat laatineet valvontakohdetyypeittäin alustavat tarkastustiheydet, jotka on kirjattu valvontasuunnitelmaan. VATI:ssa oleva kohteiden tarkastustiheys määräytyy keskusviranomaisten riskinarvioinnin tai

toimialakohtaisten valvontaohjelmien mukaisesti. Tätä riskinarviointia noudatetaan, ellei kohteelle ole tehty omaa riskinarviointia. Kuopiossa kaikille kohteille tehdään kohdekohtainen riskinarviointi. Riskinarviointi perustuu kohteessa harjoitettavan toiminnan luonteeseen ja laajuuteen, aiemmilla tarkastuksilla tehtyihin havaintoihin toiminnan järjestämisestä, toiminnan olosuhteista ja mahdollisesti havaituista puutteista ja niiden korjaamiseksi annetuista kehotuksista ja määräyksistä. Toimiva omavalvonta tai muu vastaava kohteessa tehtävä sisäinen valvonta, laadunvalvonta tai käyttötarkkailu sekä hyvä turvallisuuskulttuuri ja turvallisuusjohtaminen pienentävät riskiä ja suunnitelmallisten tarkastusten tiheyttä. Kohteessa todetut vakavat epäkohdat tai ilmoitusten kautta tietoon tulleet puutteet ja lainvastaisuudet voivat olla perusteena nostaa tarkastustiheyttä. Lisäksi tehdään uusintatarkastuksia, jotta voidaan selvittää, onko annettuja kehotuksia ja määräyksiä noudatettu.

Mikäli säännöllisen valvonnan tarkastusta ei ehditä tehdä suunnitelmavuonna, voidaan tarkastus siirtää seuraavalle vuodelle. Tarkastuksia voidaan tarvittaessa aikaistaa edelliselle vuodelle.

Niiden kohteiden osalta, jotka eivät ole tiedossa valvontasuunnitelmaa laadittaessa tai jotka aloittavat toimintansa valvontasuunnitelman hyväksymisen jälkeen, noudatetaan VATI:ssa näkyvää kohteiden tarkastustiheyttä, joka määräytyy keskusvirastojen riskinarvioinnin tai toimialakohtaisen valvontaohjelman mukaisesti. Uudet ilmoitetut kohteet tulevat heti ilmoituksen tai lupakäsittelyn jälkeen suunnitelmallisen valvonnan piiriin ja ne tarkastetaan kolmen kuukauden sisällä ilmoituksen vastaanottamisesta tai sisällytetään tarkastusten muuhun valvontarytmiin. Toiminnanharjoittajan vaihtumisen yhteydessä tehdään säännöllisen valvonnan mukainen tarkastus.

1.4.3 Tarkastukseen käytettävä aika

Valvontakohdetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan suunnittelussa on otettu huomioon tarkastuksen valvontakohdetyypin, kohteen valvontahistoria, tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen.

Tarkastusaikaa tietojärjestelmiin kirjattaessa tarkastukseen käytettyyn aikaan sisällytetään tarkastukseen valmistautuminen, tarkastus sekä tarkastuskertomus ja muiden tarvittavien asiakirjojen laatiminen, mikä sisältää myös tietojen tallentamisen tietojärjestelmään. Suunnittelussa huomioidaan myös matkaan tarvittava aika, jota ei kuitenkaan lasketa mukaan tarkastusaikaan. Tarkastusaika on määritelty tarkemmin toimialakohtaisissa suunnitelmissa.

1.4.4 Laboratoriot, näytteenotto, näytteiden tutkiminen ja ulkopuoliset asiantuntijat

Näytteenotto ja näytteiden tutkiminen ovat keskeisiä menetelmiä erityisesti elintarvike- ja terveydensuojeluvälivaltiossa. Myös tupakkalain valvonta voi edellyttää näytteenottoa. Toimialakohtaisiin näytteenotto- ja tutkimussuunnitelmiin sisällytetään sellaiset ympäristöterveydenhuollon lainsäädännössä edellytetyt näytteenotot ja tutkimukset, jotka on mahdollista suunnitella etukäteen. Lisäksi kuvataan muut tilanteet, joissa näytteitä otetaan. Näytteenotosta aiheutuvat kustannukset kohdistetaan toiminnanharjoittajalle terveydensuojelulain ja tupakkalain mukaisten valvontakohteiden osalta. Ruoka- ja vesivälitteisten epidemioiden ja asiakasvalitusten perusteella otettavien näytteiden kustannuksista vastaa viranomaisena. Näytteenottosuunnitelmaan kirjataan

myös sellaiset toimialakohtaisten valtakunnallisten valvontaohjelmien mukaiset näytteet, joista vastaa asianomainen keskusviranomainen. Näytteenottosuunnitelmaan on kirjattu lisäksi tiedossa olevat mahdolliset valtakunnalliset näytteenottoprojektit, joihin osallistutaan.

Näytteistä osa otetaan ympäristöterveydenhuollon toimesta, mutta näytteenottoon käytetään myös hyväksytyjä ulkopuolisia asiantuntijoita.

1.5 HÄIRIÖTILANTEISIIN VARAUTUMINEN

Terveydensuojelu- ja elintarvikelain mukaan kunnan valvontaviranomaisen on yhteistyössä muiden viranomaisien ja laitosten kanssa laadittava suunnitelma elinympäristöön vaikuttaviin häiriötilanteisiin varautumiseksi. Toiminta on suunniteltava ennakolta ja sitä on harjoiteltava siten, että häiriötilanteessa pystytään ehkäisemään, selvittämään ja poistamaan häiriön aiheuttamat terveyshaitat, häiriön vaikutukset saadaan rajoitettua mahdollisimman vähäisiksi ja häiriöstä toipuminen saadaan käyntiin mahdollisimman nopeasti. Ympäristöterveydenhuollolle on laadittu häiriötilannesuunnitelmat, joita päivitetään koko ajan. Ympäristöterveydenhuolto osallistuu Pohjois-Savon alueella järjestettäviin valmiusharjoituksiin. Ympäristöterveydenhuolto on mukana Pohjois-Savon valmiustoimikunnassa sekä Pohjois-Savon hyvinvointialueen alueellisessa sosiaali- ja terveydenhuollon valmiuden ja varautumisen yhteistyöryhmä.

Kuopion ympäristöterveydenhuollon valvontayksikkö on mukana YTA-alueen ympäristöterveydenhuollon yhteistyöryhmässä.

Häiriö- ja poikkeustilanteissa arvioidaan mahdolliset terveyshaitat ja järjestetään tarvittaessa nopea näytteiden keruu ja tutkiminen. Tarvittaessa annetaan määräyksiä, kieltoja ja rajoitetaan toimintoja terveyshaittojen ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä annetaan asiantuntija-apua muille viranomaisille. Toimialoja tuetaan varautumisessa.

Ympäristöterveydenhuollolle on laadittu vuonna 2023 häiriötilannesuunnitelmaan osio säteilytilanteisiin varautumisesta. Yksikköön on myös hankittu 3 säteilyn annosnopeusmittaria. Vuonna 2024 tullaan hankkimaan kaikille koulutusta säteilyvaaratilanteissa toimimisesta sekä annosnopeuden mittaamisesta.

1.5.1 Epidemioiden selvitystyöryhmä

Ilmoitus tai epäily elintarvike-, talous- tai uimavesivälitteisestä ruokamyrkytyksestä edellyttää viipymättä tehtävää arviointia ja selvitystä tapauksesta. Ruoka- tai vesivälitteisten epidemiatutkimusten keskeinen tavoite on sairastumisen aiheuttajan ja lähteen etsiminen. Nopea selvittäminen on tärkeää, jotta voidaan estää epidemian mahdollinen leviäminen ja saada ehkäisevät toimenpiteet käyntiin. Elintarvikkeiden, juomaveden ja uimaveden välityksellä leviävien tartuntatautiepidemioiden sekä muiden ruokamyrkytysten selvittämiseksi, rajoittamiseksi ja ehkäisemiseksi on tarpeen seurata niiden esiintymistä.

Ruokamyrkytysepidemian selvittämiseksi on nimetty epidemiaselvitystyöryhmä. Kuopion kaupungin selvitystyöryhmän kokoonpano on seuraava

- Pohjois-Savon hyvinvointialue, keskisen alueen tartuntatautilääkäri
- ympäristöterveyspäällikkö
- Siilinjärven ympäristöterveyspalvelut, vastaava eläinlääkäri
- elintarviketarkastaja
- Pohjois-Savon hyvinvointialue, keskisen alueen tartuntatautihoitajat
- ympäristöterveystarkastajat (2), joiden tehtävänä elintarvikevalvonta ja talousvesivalvonta
- Kuopion Veden tuotantopäällikkö
- KYS:n infektio- ja sairaalahygieniayksikön osastonhoitaja

Laajoissa ja luonteeltaan erityisissä epidemioissa työryhmää täydennetään ulkopuolisilla asiantuntijoilla. Ruokamyrkytys-epidemian selvittäminen vaatii hyvää yhteistyötä tartuntatauti-, terveydensuojelu- ja elintarvikevalvontaviranomaisten välillä, jonka takia epidemiatyöryhmä kokoontuu säännöllisesti kolme kertaa vuodessa. Viikko ennen kokouksia järjestetään Virve-puhelinten käyttöharjoitus.

1.6 VIESTINTÄ

Ympäristöterveydenhuollon viestinnän tarkoituksena on auttaa kansalaisia löytämään ne palvelut, joita ympäristöterveydenhuolto tarjoaa. Viestinnän tarkoituksena on myös tiedottaa valvonnan painopisteistä ja tavoitteista, lisätä toiminnan läpinäkyvyyttä julkaisemalla valvonnan tuloksia ja lisätä ympäristöterveydenhuollon tunnettavuutta. Aktiivisella tiedottamisella erityistilanteissa varmistetaan turvallisuuden ja terveyden kannalta tärkeän tiedon jakaminen. Valvonnan näkyvyyden lisääminen viestinnän keinoin auttaa toiminnanharjoittajia ottamaan omassa toiminnassaan lainsäädännön vaatimukset huomioon. Viestinnän kohderyhmiä ovat kuntalaiset, elinkeinonharjoittajat, toiset viranomaiset ja muut asiakkaat.

Viestintään kuuluu asiakaspalvelu, neuvonta ja opastus sekä tiedottaminen myös verkossa ja somessa. Ympäristöterveydenhuolto tiedottaa, ohjaa ja neuvoo paikallisia toiminnanharjoittajia ja muita yhteistyötahoja lainsäädännössä annettujen vaatimusten noudattamisessa sekä elinympäristön terveellisyyden ja turvallisuuden turvaamisessa. Valvontakohteita ja erikoistumisalaa koskevaa opastusta ja neuvontaa antavat ensisijaisesti kohteiden ja toimialan tarkastajat. Ympäristöterveydenhuoltoon saapuvat tiedustelut ja asiakkaat pyritään ohjaamaan suoraan ko. asioita hoitavalle henkilökunnalle. Mikäli se ei ole mahdollista tai asiaa ei muuten saada selvitettyä, asioita hoitava henkilö selvittää asian ja ottaa asiakkaaseen myöhemmin yhteyttä. Yleinen neuvonta ja opastus kuuluvat koko henkilökunnalle. Puhelin- ja sähköpostiyhteydenottoihin pyritään reagoimaan viipymättä. Ympäristöterveydenhuollolla on henkilökohtaisten sähköpostien lisäksi myös yleinen asiointisähköpostiosoite ([ymparistoterveys\(at\)kuopio.fi](mailto:ymparistoterveys(at)kuopio.fi)), johon kaikki asiakasyhteydenotot ohjataan ja jota seurataan päivittäin virka-aikaan.

Tiedottamisessa noudatetaan kaupungin viestintäohjetta. Viestintään käytetään tilanteesta riippuen puhelinta, sähköpostia, kirjettä tai paikan päällä käyntiä. Tiedottamisessa voidaan käyttää hyväksi myös kaupungin some-

kanavia. Tarvittaessa käytetään apuna kaupungin viestintähenkilöstöä. Kaupungin internet-sivuilla on ympäristöterveydenhuollon tiedotuksia, ohjeita ja lomakkeita. Sivuilta on myös linkkejä keskusvirastojen sivuille.

Lainsäädäntöön liittyvistä muutoksista, omien tutkimusprojektien tuloksista ja muusta ajankohtaisesta tiedotetaan kohdennetusti tietyille ryhmälle tiedotteilla tai yleisesti tiedotusvälineiden kautta. Projektien yhteenvedot lähetetään tiedoksi maakunnallisiin ja paikallisiin sanomalehtiin tiedotusyhteyshenkilön välityksellä. Tiedote voidaan julkaista myös kaupungin some-kanavilla

Viranomaisten ja asiantuntijatahojen tuottamaa kuluttajille ja toimijoille suunnattua materiaalia on saatavilla ympäristöterveydenhuollosta. Materiaalia annetaan tarvittaessa asiakastilanteiden yhteydessä tai toimitetaan valvontakohteisiin.

Sisäinen viestintä tapahtuu pääasiassa sähköpostilla, toimisto- ja tiimipalavereissa, henkilökohtaisissa tapaamisissa sekä teams -kanavilla ja teams- kokouksissa, joita pystytään järjestämään nopeasti.

Ympäristöterveyspäällikkö osallistuu ympäristö- ja rakennuslautakunnan kokouksiin, joissa viestintä oman vastualueen kuntapäätäjiin. Valtuustokauden alussa lautakunta saa perehdytyksen, jossa ympäristöterveydenhuolto esitellään osana ympäristö- ja rakennusvalvontapalveluiden toimintaa. Lautakunnassa käsitellään vuosittain valvontasuunnitelman hyväksyminen sekä valvonnan toteutuminen, joiden käsittelyn yhteydessä esitellään samalla toimintaa yleisellä tasolla päätäjille.

Kuopion ympäristöterveydessä on laadittu vuodelle 2024 erillinen viestintäsuunnitelma, joka on tämän valvontasuunnitelman liitteenä (Liite 7.). Tiimit lähettävät kohderyhmille tiedotteita. Tämän lisäksi jatketaan palvelualuekohtaista some-viestintää yhteistyössä ympäristönsuojelun, rakennusvalvonnan ja jätehuollon viranomaisen kanssa (Ympäristö- ja rakentaminen).

1.6.1 Terveysvaarasta tiedottaminen

Vakavasta terveysvaarasta tai sen epäilystä tiedottamisesta yleisesti päättää ja vastaa yksikön päällikkö tai hänen määräämänsä henkilö. Tiedottamistarpeesta ja laajuudesta päätetään tapauskohtaisesti. Jos terveysvaaran voidaan epäillä ulottuvan oman toiminta-alueen ulkopuolelle tai kyse on vakavasta vaarasta, tiedottaminen järjestetään yhteistyössä muiden alan viranomaisten kanssa. Paikallinen tiedottaminen tehdään Kuopion kaupungin viestintäsuunnitelman mukaisesti yhteistyössä kaupungin viestintäyksikön kanssa. Ympäristöterveydenhuollolla on kriisiviestintäsuunnitelma.

Tiedote laaditaan siten, että se vastaa kuluttajan kannalta keskeisiin asioihin, kuten mitä, missä ja milloin on tapahtunut, aiheutuuko tapahtumasta terveystilaa tai -vaaraa, mitä toimenpiteitä on tehty ja miten tilannetta hoidetaan jatkossa. Tiedotteessa voidaan antaa myös ohjeita ja määräyksiä. Tiedotteessa on lisäksi lisätietojen antaja, yhteystiedot ja taustatietolähde.

1.7 SUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutuminen arvioidaan ympäristö- ja rakennuslautakunnassa vuosittain. Arviointia hyödynnetään paikallisen ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämisessä, valvonnan toimivuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa. Valvontasuunnitelman toteutumista arvioidaan valvontakohdetyypeittäin. Taulukossa 1.4 on esitetty, mitä arviointi sisältää

Taulukko 1.4 Valvontasuunnitelma toteutumisen arviointi

Arviointikohde	Tarkastelu ja selvitys
Suunnitellun toiminnan ja tarkastusten kattavuus	<ul style="list-style-type: none"> - kaikkien toimialojen valvonnan kattavuus - valtakunnallisten ja omien painopisteiden valvonnan toteutuminen - tarkastuksilla esiin tulleiden epäkohtien määrä ja laatu sekä viranomaisen toimenpiteet näiden epäkohtien korjaamiseksi ja asioiden saattamiseksi määräysten mukaiselle tasolle
Tarkastusten ja näytteiden määrä (suhteessa valvontasuunnitelmaan)	<ul style="list-style-type: none"> - toteutuneiden tarkastusten lukumäärä - näytteet ja analyysit - valvontahankkeisiin osallistuminen
Valvonnasta saadut tulot ja niiden kohdentuminen	<ul style="list-style-type: none"> - valvonnasta kertyvät maksutulot toimialoittain - valvonnasta saatujen tulojen kohdentuminen, tieto siitä onko valvonnasta saadut tulot kohdennettu ympäristöterveydenhuollon valvonnan kehittämiseen
Voimavarat ja yhteistoiminta-alueen toimivuus	<ul style="list-style-type: none"> - voimavarojen määrä suhteessa lainsäädännön vaatimukseen ja valvontatarpeeseen ja suunniteltuun toimintaan - selvitys, paljonko voimavaroja on käytetty ennalta suunniteltuihin valvontatehtäviin ja kuinka paljon muihin tehtäviin - erittely henkilöstövoimavarojen kohdentumisesta eri lakien mukaiseen valvontaan (VYHA) - valvonnan tehokkuuden toteutuminen (verrataan keskusvirastojen ohjeisiin)
Toiminnan kehittämistarpeet	<ul style="list-style-type: none"> - toimenpiteet, joilla tilannetta parannetaan seuraavalla toimintavuodella
Arviointi- ja ohjauskäynnit	<ul style="list-style-type: none"> - havaitut hyvät toimintatavat, kehitettävää, korjattavaa

Valvontasuunnitelman toteutumisen raportointi tehdään VATI- ja VYHA- järjestelmien avulla. Lautakunnassa käsitelty valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi toimitetaan VYHA:n kautta aluehallintovirastolle.

2 ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMA

2.1 YLEISTÄ

Elintarvikelain (297/2021) mukaan kunnan tulee laatia säännöllistä valvontaa koskeva elintarvikevalvontasuunnitelma siten, että valvonta on yleisten valvontaa koskevien vaatimusten mukaista, ehkäisee terveysvaaroja ja suojaaa kuluttajia taloudellisilta tappioilta. Valvontasuunnitelman tulee perustua valvontakohteiden kartoitukseen, riskinarviointiin sekä valvonnan kattavuuden varmistamiseen eri toimialoilla. Kuopion ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvontasuunnitelma perustuu Elintarvikeketjun monivuotiseen kansalliseen valvontasuunnitelmaan 2021-2024, valvontakohteiden kartoitukseen ja riskinarviointiin ja käytössä olevien voimavarojen kohdentamiseen. Suunnitelmassa kuvataan henkilöstön työtehtävät ja niihin käytettävä aika, työtehtävien jako henkilöstön kesken, sekä miten toiminnot kirjataan ja miten niitä seurataan. Suunnitelma sisältää elintarvikevalvonnan, kohdennettuja valvontaprojekteja sekä omavalvonnan valvomisen tueksi laaditun näytteenotto-suunnitelman. Lisäksi suunnitelmassa huomioidaan valtakunnalliset valvonnan painopistealueet. Elintarvikevalvontasuunnitelman kirjallinen osuus laaditaan Elintarvikeketjun monivuotisen kansallisen valvontasuunnitelman mukaiselle ohjelmankaudelle. Näytteenotto- ja tutkimussuunnitelmat sekä säännöllisen valvonnan tarkastussuunnitelmat laaditaan vuodeksi kerrallaan huomioiden valvontakohteiden riskinarviointi.

Säännöllisen valvonnan tarkastussuunnitelmassa tarkastuskohteet luokitellaan VATI-luokituksen mukaisesti. Jokaiselle tarkastuskohteelle määritellään tarkastustarve Ruokaviraston tarkastustiheysohje (Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen, 1028/04.02.00.01/2022/5) huomioiden. Tarkastustiheysohjeessa on huomioitu toiminnan luonne ja laajuus.

Mikäli suunnitelman mukainen tarkastus jää vuoden aikana tekemättä, voi tarkastuksen siirtää seuraavalle vuodelle ja vastaavalla tavalla tarkastuksen voi myös aikaistaa edelliselle vuodelle. Mikäli tarkastaja on saanut työsuunnitelmansa mukaiset valvontatarkastukset tehtyä, tarkastellaan koko elintarvikevalvonnan tilannetta ja suunnataan tarkastuksia myös toisen tarkastajan vastuualueille riskiperusteisesti.

Vastuu elintarvikkeen turvallisuudesta ja laadusta on elintarvikealan toimijoilla, jolla on velvoite seurata toimintaansa ja tuotteitaan omavalvonnassaan. Viranomaisvalvonnalla pyritään varmistamaan, että omavalvonta on toimivaa ja elintarvikkeen turvallisuus, jäljitettävyyys ja muu määräystenmukaisuus toteutuvat kaikissa tuotanto-, jalostus- ja jakeluvaiheissa.

2.2 VALVONTAKOHTEIDEN KARTOITUS JA TARKASTUKSEN MÄÄRITTELY

2.2.1 Valvontakohteet

Elintarvikevalvontaan kuuluvat valvontakohteet on rekisteröity ympäristöterveydenhuollon yhteiseen valtakunnalliseen tietojärjestelmä VATI:in.

Elintarvikevalvontakohteet on jaettu kullekin elintarvikevalvontaa tekeväälle tarkastajalle pääasiallisesti VATI-toimintatyypeittäin esim. kala-alan ja liha-alan valmistus, leipomotuotteiden valmistus ja elintarvikkeiden vähittäismyynti. Tarjoilupaikat on jaettu elintarvikevalvontaa tekeville tarkastajille käyttäen postinumeroiden mukaista alueellista jakoa. Jokainen tarkastaja huolehtii kohteidensa valvonnasta ja ohjauksesta sekä valvontakohderekisterin ajantasaisuudesta. Myös varahenkilöt on määritelty. Tehtävänjako on kirjattu dokumenttiin, joka on koko henkilöstön saatavilla ympäristöterveydenhuollon Teams -kanavalla.

Uusille tarkastajille laaditaan suunnitelmalliset perehdytysohjelmat INTRO -järjestelmään ja tarvittaessa substanssiasioissa erilliseen suunnitelmaan.

2.2.2 Valvontakohteiden hyväksymis- ja ilmoitusmenettely

Elintarvikealan ja kontaktimateriaalialan toimijan on tehtävä kirjallinen ilmoitus toiminnastaan elintarvikevalvontaviranomaiselle 4 viikkoa ennen toiminnan aloittamista tai olennaista muuttamista. Vuoden 2020 lopulla (18.11.2020 alkaen) on otettu käyttöön valtakunnallinen ilmoituspalvelujärjestelmä ILPPA. Toimijat ohjataan tekemään elintarvikealan toimintaa koskevat ilmoitukset ensisijaisesti ILPPA -palvelun kautta. Ympäristöterveydenhuollon verkkosivuilla on saatavilla myös täydennettävä ja tulostettava PDF -lomake. Elintarvikevalvontaviranomainen käsittelee saapuneet ilmoitukset ja tallentaa tiedot elintarviketoiminnan rekisteröinnistä ympäristöterveydenhuollon keskitettyyn toiminnanohjaus- ja tiedonhallintajärjestelmä VATIin ja ilmoittaa toimijalle tallentamisesta sähköisesti tai muulla vastaavalla tavalla. Toiminta voi alkaa, jos elintarvikehuoneisto täyttää lainsäädännön sille asettamat vaatimukset. Elintarvikevalvonnan ensimmäinen tarkastus on n. 1-6 kuukauden kuluttua, kiireellisyys määräytyy toiminnan luonteen ja laajuuden perusteella.

Elintarvikealan toimijan, joka käsittelee eläimistä saatavia elintarvikkeita ennen vähittäismyyntiä, on haettava elintarvikehuoneiston hyväksymistä. Valvontaviranomainen ratkaisee asian 60 vuorokauden kuluessa asian vireille tulosta, ellei asian laajuus, hakemuksen puutteellisuus tai muu erityinen syy edellytä asian pitempää käsittelyä. Hyväksyttävän elintarvikehuoneiston vaatimuksenmukaisuuden selvittäminen edellyttää tarkastuskäyntiä. Hyväksymisestä tai ehdollisesta hyväksymisestä tehdään päätös. Toiminnan saa aloittaa, jos tilat ja toiminta täyttävät lainsäädännön sille asettamat vaatimukset.

Alkutuotantopaikasta ja siellä harjoitettavasta toiminnasta ilmoitetaan kunnan valvontaviranomaiselle. Ainoastaan itujen tuotantoa varten, alkutuotannolle haetaan hyväksyntää ja ko. toimipaikat ovat mukana säännöllisessä elintarvikevalvonnassa.

Ympäristöterveydenhuolto neuvoo, ohjaa ja opastaa hyväksymis- ja ilmoitusmenettelyissä.

2.2.3 Elintarvikevalvontakohteiden suunnitelmalliset valvontatarkastukset

Elintarvikevalvontasuunnitelmassa huomioidaan Ruokaviraston ohje Elintarvikehuoneiston ja kontaktimateriaalitoiminnan riskiluokitus ja elintarvikelainsäädännön mukaisen valvontatarpeen määrittäminen, 1028/04.02.00.01/2022/6. Ohje sisältää suositeltavan tarkastustiheyden ja tarkastuskertaan käytettävän ajan

valvontakohtedyyteittäin. Mikäli valvontakohteen tarkastustiheys poikkeaa Ruokaviraston suosituksesta, perustellaan se dokumentoidusti. Perustelu kirjataan valvontakohteen tietoihin VATI -valvontatietojärjestelmään ja toistaiseksi myös tarkastajakohtaisiin tarkastussuunnitelmiin. Tarkastustiheysohjeesta poikkeaminen voi johtua esim. siitä, että valvontakohteen toiminta poikkeaa oleellisesti Ruokaviraston ohjeistuksesta. Kohteille, jotka aloittavat toiminnan valvontasuunnitelman hyväksymisen jälkeen, määritellään tarkastustiheys Ruokaviraston ohjeistuksen mukaisesti.

Elintarvikevalvontakohteiden tarkastussuunnitelma (liite 1) on laadittu valvontakohtedyyteittäin. Tarkastussuunnitelmasta käy esille valvontakohteiden ja näiden sisältämien toimintojen lukumäärä, valvontakohtedyytiin riskiperusteinen tarkastustiheys, Ruokaviraston arvio tarkastuksen kestosta sekä valvontakohtedyyppiin kohdistettavien tarkastusten lukumäärä vuonna 2024. Tarkastussuunnitelma perustuu valvontatarpeeseen. Tarkastusten priorisointia tehdään tarvittaessa toimintakauden aikana. Asiakasvalituksiin ja ruokamyrkytyspäilyihin liittyvät tarkastukset priorisoidaan, säännöllisen valvonnan tarkastuksien edelle.

Alkutuotannon tarkastusten osalta sovelletaan Ruokaviraston ohjetta 10507/1 koskien tarkastustiheyttä ja tarkastusten tekoa. Vuonna 2024 alkutuotannon valvontaa kohdennetaan kasvintuotannon (sellaisenaan syötävät) ja kalastuksen valvontaan.

Vuoden 2024 valvontasuunnitelma sisältää 517 suunnitelmallista tarkastusta. Lisäksi varaudutaan uusintatarkastusten toteuttamiseen, joka aikaisempien vuosien toteuman mukaan arvioiden on n. 10 % suunnitelmallisten tarkastusten määrästä. Riskiluokituksen mukaiseen tiheyteen perustuvat tarkastukset, sisältäen valmistautumisen, tarkastamisen, näytteenoton, kirjanpidon VATI -järjestelmään, hallinnolliset toimenpiteet ja mahdollisen seurannan sekä tarkastusmatkat vievät noin kolmasosan elintarvikevalvontaan käytettävissä olevasta resurssista. Ruokavirasto ohjeistaa tarkastustehokkuuden tavoitteeksi keskimäärin 110 tarkastusta elintarvikevalvonnan henkilötyövuotta kohden, mikä sisältää kaikki eri perustein tehtävät tarkastukset (Ohje valvontayksikön elintarvikevalvontasuunnitelmasta (6000/04.02.00.01/2020/1)).

Suunnitelmallisen valvonnan lisäksi elintarvikevalvonnan tehtäviä ovat mm. elintarviketoimintaa koskevien ilmoitusten ja hakemusten käsittelyt (toiminnan aloittaminen, lopettaminen, keskeyttäminen, olennainen muuttaminen), ennakkolausunnot, valvontaprojektit, elintarvikkeisiin liittyvien valitusten ja ruokamyrkytyspäilyilmoitusten käsittely, toimijoiden ja kuntalaisten neuvonta ja ohjaus, muilta viranomaisilta saapuneiden valvontapyyntöjen käsittely. Näiden tehtävien hoitoon on resursoitu noin kaksi kolmasosaa käytössä olevasta resurssista. Henkilöstön ammattitaidon ylläpitämiseen tarvittavaan kouluttautumiseen varattavat resurssit on esitetty koulutussuunnitelmassa.

2.2.4 Omavalvonnan valvonta

Elintarvikelain 297/2021 mukaisesti kaikilla elintarvikealan toimijoilla on oltava omavalvontajärjestelmä, jota tulee toteuttaa ja sen toteutumisesta tulee pitää kirjaa. Omavalvonnalla toimija pyrkii varmistamaan, että elintarvikkeet ovat turvallisia ja elintarvikelainsäädännön vaatimusten mukaisia. Toimijan on tunnistettava omaan toimintaansa ja käsittelemäänsä elintarvikkeeseen liittyvät elintarviketurvallisuutta vaarantavat tekijät ja huolehdittava niiden hallinnasta.

Tarkastusten yhteydessä elintarvikevalvonta arvioi omavalvonnan riittävyttä ja toimivuutta (=omavalvonnan valvonta). Tarkastamalla mm. omavalvontakirjauksia, tutkimustuloksia, kaupallisia asiakirjoja sekä arvioimalla vastaako käytännön toiminta omavalvontajärjestelmää. Ruokavirasto on laatinut ohjeen ”Elintarvikehuoneiston omavalvonnan riskiperusteinen valvonta, 16043/1”, joka huomioidaan valvonnassa. Pienessä yrityksissä (1-2 työntekijää) tai toiminnan ollessa vähäriskistä, kaikkien omavalvonnan osien ei tarvitse olla kirjallisessa muodossa. Tällöin omavalvonnan toimivuutta arvioidaan haastattelun perusteella.

Omavalvonnan toimivuuden varmistamiseksi voidaan ottaa myös viranomaisvalvontanäytteitä. Toimijoille annetaan neuvoja, ohjeita sekä tarvittaessa kehotuksia suunnitelman toimivuuden tehostamista varten.

2.2.5 Tarkastusten toteutus ja hallinnolliset pakkokeinot

Tarkastus on määritelty valvonta-asetuksessa (EU) 625/2017 minkä tahansa elintarvikkeita koskevan näkökohdan tutkimiseksi niin, että voidaan todeta täyttyvätkö lainsäädännölliset vaatimukset. Tarkastukset pyritään tekemään pääsääntöisesti ennalta ilmoittamatta. Tarkastuksen luonteen ja ajankäytön hallinnan takia tarkastusajasta voidaan sopia myös ennakkoon. Tarkastus voi koskea myös pelkkiä omavalvonta-asiakirjoja ja tarkastus voidaan tehdä etätarkastuksena esimerkiksi valo- tai videokuviin ja asiakirjoihin perustuen.

Elintarvikehuoneistojen valvonta sisältää elintarvikelain ja Euroopan yhteisön lainsäädännön mukaisia tehtäviä. Tarkastukset pyritään tekemään silloin, kun kohteessa on toimintaa. Joissakin tapauksissa tarkastukset on tarpeellista tehdä virka-ajan ulkopuolella esim. viikonloppuisin, iltaisin tai aamuisin (tuotantolaitokset, yleisöta- pahtumat jne.). Tarkastukseen kuuluu valmistautuminen (kohteen aikaisempiin valvontatietoihin perehtyminen jne.), tarkastus, tarkastuskertomuksen laadinta ja kirjaukset tietojärjestelmään. Tarkastukset voivat sisältää myös näytteenottoa ja mittauksia, joiden avulla arvioidaan kohteen, kohteessa harjoitettavan toiminnan ja tuotteiden turvallisuutta sekä määräystenmukaisuutta.

Kohteiden suunnitelmallisia valvontatarkastuksia tehdään Ruokaviraston Oiva- arviointiohjeita soveltaen. Tavoitteena on, että koko valvontakohteen toimintaa, tuotantotiloja, tuoteturvallisuutta ja omavalvonnan toimivuutta tarkastetaan vähintään kerran valvontajakson (3 vuotta) aikana. Omavalvontajärjestelmä tarkastetaan aina vähintään valvontakohteen ensimmäisellä tarkastuksella. Tarkastuksissa hyödynnetään Ruokaviraston ohjeita. Valvontatietojen julkistamisesta on säädetty elintarvikelaissa ja ohjeistettu Ruokaviraston määräyksessä 12/2021: ”Ruokaviraston määräys elintarvikevalvonnan valvontatiedoista”. Säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan tarkastusten lisäksi tarkastuksia tehdään ruokamyrkytyspäilyselvitysten yhteydessä, asiakasvalitus- tapauksissa ja laitoksia hyväksyttäessä. Tarkastussuunnitelmaan kuulumattomia tarkastuksia on mahdollista tehdä, mikäli on perusteltua syytä epäillä elintarviketurvallisuusriskien kasvaneen valvontakohteessa.

Rekisteröidyn elintarviketoiminnan aloittamisen yhteydessä tehtävä ensimmäinen tarkastus tehdään yleensä 1, 3 tai 6 kuukauden kuluessa ilmoitetun toiminnan alkamisesta. Tarkastus voidaan tehdä myös ennen toiminnan aloittamista, jos on syytä epäillä, että elintarviketurvallisuus tai kuluttajansuoja saattavat vaarantua. Ensimmäisen tarkastuksen pääasiallinen tarkoitus on selvittää elintarvikehuoneiston toimintaedellytykset mm. tilojen, laitteiden ja omavalvontajärjestelmän tarkastamisen avulla.

Ensimmäisen tarkastuksen ajankohtaan vaikuttaa toiminnan luonne ja laajuus seuraavasti:

- mikäli elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai muuten käsitellään pakkaamattomia helposti pilaantuvia elintarvikkeita, tarkastus pyritään toteuttamaan kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta
- mikäli elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, tarjoillaan, säilytetään, kuljetetaan tai muuten käsitellään pakkaamattomia ei-helpposti pilaantuvia elintarvikkeita, tarkastus pyritään toteuttamaan kolmen kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta
- mikäli elintarvikehuoneistossa valmistetaan, myydään, säilytetään tai muuten käsitellään ainoastaan pakattuja elintarvikkeita, jotka eivät säilykseen vaadi kylmä- tai kuumasäilytystä, tarkastus pyritään toteuttamaan kuuden kuukauden kuluttua toiminnan aloittamisesta

Valvonnassa käytetään hallinnollisia pakkokeinoja silloin, kun elintarvikealan toimija ei ryhdy tarvittaviin toimenpiteisiin elintarvikemääräysten noudattamiseksi annetuista kehotuksista huolimatta, tai mikäli toiminta selkeästi vaarantaa elintarviketurvallisuutta. Hallinnollisia pakkokeinoja koskevat säännökset ovat elintarvikelain 9 luvussa. Pakkokeinoja ovat mm. määräys, kieltö, uhkasakko, teettämis- ja keskeyttämisuhka, alkutuotantopaikan ja elintarvikehuoneiston hyväksynnän peruuttaminen ja rekisteröidyn toiminnan keskeyttäminen tai lopettaminen. Ympäristöterveydenhuollossa on käytössä hallinnollisten pakkokeinojen prosessia varten Ruokaviraston ohjeiden lisäksi oma toimintaohje. Toimivalta on määritelty toimintasäännössä.

2.2.6 Valvontakirjanpito

Valvontakohteen tarkastuksesta laaditaan hallintolain 434/2003 mukainen tarkastuskertomus, josta ilmenee tarkastuksen peruste, tarkastetut asiat ja tarkastuksella tehdyt havainnot ja epäkohdat, epäkohtien korjaamiseksi vaaditut toimenpiteet ja sovellettu lainsäädäntö. Tarkastuskertomuksessa määritetään toimijalle osoitetut korjaavat toimenpiteet ohjauksena, neuvontana tai kehotuksena. Hallinnollisin pakkokeinoin on mahdollista antaa myös määräyksiä toimijoille. Tarkastuskertomus toimitetaan tarkastuskohteeseen tai toimijalle sekä muille asianosaisille.

Kaikki valvontakohteita koskevat tapahtumat, kuten elintarvikehuoneistoilmoitusten rekisteröintitiedot, laitosten päätökset, tarkastuskertomukset, asiakasvalitukset ja muut yhteydenotot tallennetaan ympäristöterveydenhuollon yhteiseen tietojärjestelmään VATIin. Järjestelmä muodostaa myös valvontakohteelle lähetettävät asiakirjat, kuten tarkastuskertomuksen. Arkistoitavat asiakirjat siirretään sähköiseen asianhallintajärjestelmään arkistointiohjeen mukaisesti. Vuoden 2019 alusta käyttöönotetun ympäristöterveydenhuollon yhteinen tietojärjestelmän (VATI) kehittämistyö jatkuu edelleen ja siihen on varattu elintarvikevalvonnan resursseja.

2.2.7 Ennaltaehkäisevä valvontatyö

Tarkastusten lisäksi tehtävällä ohjauksella, neuvonnalla ja kouluttamisella sekä toimijoille ja kuluttajille suunnatulla viestinnällä voidaan lisätä valvonnan vaikuttavuutta ja ehkäistä terveyshaittoja.

Kuopion elintarvikevalvonta laatii valvontakohteille lähetettäviä tiedotekirjeitä vähintään 2 kertaa vuodessa. Tiedotekirjeissä nostetaan esille ajankohtaisia asioita ja tiedotteet kohdennetaan tarjoilupaikoille, myymälöille ja valmistuspaikoille kunkin kohderyhmän tarpeet huomioiden. Elintarvikevalvonnan ajankohtaisista asioista ja mm. valvontaprojektien yhteenvedoista laaditaan tiedote, joka lähetetään paikallismedioiden käyttöön ja julkaistaan Kuopion kaupungin verkkosivuilla ja/tai sosiaalisen median kanavissa. Tarvittaessa tukea saadaan kaupungin viestintäorganisaatiolta. Projekteista viestiminen on huomioitu sisäisessä projektiohjeessa.

Kohdekohtaista ohjausta ja neuvontaa annetaan tarkastusten yhteydessä suullisesti ja tarkastuskertomuksissa kirjallisesti, jolloin ohjaukseen ja neuvontaan käytetty aika sisältyy tarkastusaikaan. Tarkastustapahtuman ulkopuolisiin valvontakohteiden, kuntalaisten ja toisten viranomaisten kysymyksiin ja yhteydenottoihin vastataan palvelulupauksen mukaisesti. Yhteydenotot kirjataan VATI -tietojärjestelmään, josta annetun ohjauksen ja neuvonnan määrää voidaan seurata.

Ympäristöterveyspäällikkö edustaa ympäristöterveydenhuoltoa rakennus- ja pelastusviranomaisen kanssa keran viikossa pidettävässä yhteistyöpalaverissa, jossa arvioidaan rakennushankkeita. Elintarvikevalvonnalla on tässä yhteydessä mahdollisuus valvoa elintarvikelain määräysten toteutumista elintarvikehuoneistojen suunnitteluvaiheessa, antaa ohjausta ja neuvontaa sekä edellyttää tarvittaessa korjauksia ja muutoksia suunnitelmiin.

Toimijoille järjestettävän koulutuksen kysyntää kartoitettiin vuonna 2022 kyselyllä, jossa vastausprosentti jäi matalaksi. Toimijoille suunnattua koulutusta varaudutaan järjestämään tarpeen mukaan. Toistaiseksi kuitenkin näyttää siltä, että perinteisen läsnäolokoulutuksen sijaan muut ohjaus- ja neuvontatavat koetaan kentällä mielekkäämpinä. Elintarvikevalvontaa tekevät viranhaltijat voivat pyynnöstä pitää esityksiä muiden järjestämissä koulutustilaisuuksissa ja esimerkiksi oppilaitosvierailuina.

Elintarvikevalvontatiimin sisäiseen viestintään on käytettävissä ryhmäsähköposti, tiimin Teams -kanava ja signal-sovellus perinteisten kahdenvälisten puhelin- ja sähköpostikeskustelujen rinnalla. Valvontayksikössä hyödynnetään Ruokaviraston ylläpitämä Pikantti -ekstranettiä, jonka kautta keskusviraston antama valvontatyöntuki on helpoiten saatavissa.

2.3 ELINTARVIKEVALVONNAN PAINOPISTEALUEIDEN MÄÄRITTÄMINEN

Elintarvikevalvonnan painopistealueiden määrittämisen lähtökohtana on ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen valvontaohjelma vuosille 2020–2024 ja elintarvikeketjun monivuotinen kansallinen valvontasuunnitelma (VASU 2021–2024 ja sen päivitykset). Kuopion elintarvikevalvonnan teemana on yhdenmukainen valvonta ja yhteistyö sekä valvonnan laadun ja vaikuttavuuden kehittäminen. Elintarvikevalvonnan laatujärjestelmää uudistetaan ja kehitetään edelleen. Elintarvikevalvonnan yhdenmukaistamista kehitetään vuorovaikutteisella tiimityöskentelyllä ja suunnitelmallisia sisäisiä- ja pariauditointeja hyödyntämällä. Alueen valvontayksiköiden ja eri viranomaisten välistä yhteistyötä pyritään edistämään.

Ruokaviraston elintarvikeketjun monivuotisessa kansallisessa valvontasuunnitelmassa esitetään suunnitelma-kauden valtakunnalliset kehittämisteemat, painopistealueet ja toimenpiteet, jotka on päivitetty vuodelle 2024. Suunnitelmakauden kuntakenttää koskevat painopistealueet ja toimenpiteet, jotka huomioidaan Kuopion elintarvikevalvonnan toiminnassa on koottu taulukkoon 2.1. Painopistealueiden tarkemmat kuvaukset löytyvät Pikantti -ekstranetistä.

Taulukko 2.1 Suunnitelmakauden painopistealueet ja toimenpiteet

Painopiste: Valvontatulokset ohjaamaan valvontaa			
1. Kunnossapito (Oiva-rivit 2.2. ja 2.3)			
2. Puhtaanapito (Oiva-rivit 3.1 ja 3.2)			
3. Markkinointi (Oiva-rivi 13.3)			
4. Valtakunnallinen suolan ja ravintoarvomerkitöjen valvontaprojekti (Oiva-rivit 13.1 ja 13.2)			
5. Lämpötilavalvonta (Oiva-asiakokonaisuus 6 "Elintarvikkeiden lämpötilojen hallinta",)			
6. Jäljitettävyys (Oiva-rivit 16.1 ja 16.9)			
7. Takaisinvedot (Oiva-rivi 16.6), Siirtyi Ruokaviraston sisäiseksi kehityshankkeeksi 2021			
8. Histamiinivalvontaprojekti			
2021	2022	2023	2024
1-4: Painotetun valvonnan toteuttaminen	1-4: Yhteenvedon laatiminen, tuloksista viestiminen, jatkosuunnitteluun osallistuminen	1-2 yhteenvedon laatiminen	5: Painotetun valvonnan toteuttaminen
5-7: Suunnitteluun osallistuminen	5: Suunnitteluun osallistuminen 6: Painotetun valvonnan toteuttaminen, koulutukseen osallistuminen	5-6: Painotetun valvonnan toteuttaminen	6: Yhteenvedon laatiminen, tuloksista viestiminen, jatkosuunnitteluun osallistuminen 8: Ottaa näytteitä ja tutkittua

Painopiste: Valvojan työkalupakki

Valvonnassa tarvittavan osaamisen kokoaminen valvojan työkalupakiksi, josta tieto on löydettävissä helposti ja ymmärrettävästi.

Alustavia työkalupakin osa-alueita ovat virkamiehen vastuut ja velvollisuudet, pakkokeinojen käyttäminen, tiedon löytäminen ja hyödyntäminen, tarkastuksen toteuttaminen ml. etätarkastukset, vuorovaikutus ja valmentava ote sekä johtaminen – esimiehen vastuut ja velvollisuudet. Työkalunpakkiin lisätään osa-alueita tarpeen mukaan ja eri vuosina painotetaan

ja kehitetään eri asioita.			
2021 -Suunnitteluun osallistuminen -Työkalujen hyödyntäminen valvontakäytännöissä	2022 -Koulutuksiin osallistuminen, työkalujen hyödyntäminen valvontakäytännöissä	2023 - Koulutuksiin osallistuminen, työkalujen hyödyntäminen valvontakäytännöissä	2024 - Koulutuksiin osallistuminen, työkalujen hyödyntäminen valvontakäytännöissä
<p>Painopiste: Kohteet valvonnan piiriin</p> <p>Kehitetään toimintatapoja, jotta saadaan sellaiset toimijat valvonnan piiriin, jotka sinne lakisääteisesti ja Ruokaviraston ohjeistusten mukaisesti kuuluvat.</p> <p>Aktiivisten kohteiden ja kohdetoimintojen saattaminen ajan tasalle</p>			
2021 - Suunnitteluun osallistuminen - Aktiivisten kohdetoimintojen tarkastaminen esim. ESP ja koronan myötä muuttuneet toiminnot, kuten etämyynnin aloitus.	2022 - Kunnat tarkastuksilla valvovat, että toiminta vastaa ilmoitettua	2023 - Kunnat jatkavat selvittämistyötä, kuuluuko toimijan olla elintarvikevalvonnan piirissä.	2024 -Kunnat toteuttavat edellisvuonna ohjeistettua suunnitelmaa omalla alueellaan.
<p>Painopiste: Sähköisen asioinnin kehittäminen</p> <p>Elintarvikevalvonta: VATIn jatkuva kehittäminen</p>			
2021 Kehittämiseen osallistuminen	2022 Kehittämiseen osallistuminen	2023 Kehittämiseen osallistuminen	2024 Kehittämiseen osallistuminen

Painopiste: Elintarvikeketjun rikollisuuden torjunnan kehittäminen			
2021 Suunnitteluun ja yhteistyötapaamisiin osallistuminen	2022 Suunnitteluun ja yhteistyötapaamisiin osallistuminen	2023 Laatii yhteenvedon, viestii tuloksista, osallistuu jatko-suunnitteluun	2024

Painopiste: Petosten valvonnan ja torjunnan valmiuden kehittäminen luonnonmukaisessa tuotannossa			
2021 Suunnittelu ja painotetun	2022 Painotetun valvonnan to-	2023 Painotetun valvonnan	2024

valvonnan toteuttaminen	teutus	toteutus	
-------------------------	--------	----------	--

Painopiste: Pandemiavalmiuden kehittäminen – koronapandemian opit elintarvikevalvonnassa ja eläinlääkintähuollossa			
2021 Oman toiminnan arviointi, valmiussuunnitelman päivitys	2022 Osallistuminen työryhmiin, onnistumisen arviointiin ja valmiuden kehittämiseen	2023 Sovittujen toimintatapojen käyttöönotto	2024 Sovittujen toimintatapojen käyttöönotto

2.4 NÄYTTEENOTTO- JA TUTKIMUSSUUNNITELMA

Valvontaviranomaisen ottamien näytteiden tutkimustuloksilla selvitetään omavalvonnan toimivuutta sekä tuotteiden mikrobiologista, kemiallista ja fysikaalista turvallisuutta sekä määräystenmukaisuutta. Mikrobiologisessa näytteenotossa ja tutkimuksissa huomioidaan komission asetus elintarvikkeiden mikrobiologisista vaatimuksista (EY) 2073/2005 ja Ruokaviraston ohje (Elintarvikkeiden mikrobiologinen näytteenotto ja analyysit, Ohje elintarvikevalvontaviranomaisille 10502/2). Elintarvikkeiden laatuun liittyvien viranomaistutkimusten painopiste suunnataan yksittäisten näytteiden tutkimisen sijaan kansallisesti, alueellisesti tai paikallisesti toteutettaviin projekteihin.

Ympäristöterveydenhuolto laatii vuosittain riskiperusteisen suunnitelman viranomaisnäytteenotosta omavalvonnan toimivuuden valvomiseksi. Viranomaisnäytteenottoa kohdennetaan kohdetyyppien riskitason ja kohteista saatujen kokemusten mukaan pistokoeluoontoisesti. Rekisteröityjen elintarvikehuoneistojen ja hyväksytyjen laitosten itse toteuttama omavalvontanäytteenotto huomioidaan omavalvonnan valvontanäytesuunnitelmassa (liite 3). Viranomaisella on mahdollisuus myös suunnitelmaan kuulumattomien omavalvonnan valvontanäytteiden ottoon perustellusta syystä (esim. epäily elintarvikkeen laadusta tai tuotantohygieniasta).

Toimintavuoden 2024 aikana ympäristöterveydenhuolto toteuttaa kartoitusprojektin ”tarjoilupaikoissa valmistettu jää”. Projektisuunnitelma on esitetty liitteenä 3.

Ympäristöterveydenhuollon näytteenotto- ja tutkimusohjelmaan kuuluvat myös kansalliset valvontaohjelmat, kuten salmonella- ja vierasainevalvontaohjelma, joihin osallistutaan Ruokaviraston näytteenottopyyntöjen mukaisesti.

Ruokamyrkytys- ja asiakasvalitustapauksissa näytteenotto käynnistetään kiireellisenä, mikäli elintarvikkeen epäillään olevan ruokamyrkytyksen, infektion, vierasaineen lähde tai muun terveysvaaratilanteen aiheuttaja. Epäilystä elintarvikkeesta ja vastaavaa erää olevasta tuotteesta sekä tuotteeseen käytetyistä raaka-aineista pyritään ottamaan mahdollisimman kattavat näytteet epäilyn todentamiseksi. Näytteenottoa voidaan tällöin kohdentaa myös tuotantotiloihin ja -laitteisiin.

Näytteet tutkitaan Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n laboratoriossa. Laboratorio on FINAS – akkreditoitu (T047). Mikäli tutkituissa omavalvonnan valvontatutkimuksissa todetaan huonoja tuloksia, ilmoitetaan tulok-

sesta toimijalla välittömästi ja otetaan uusintanäyte tai toimijaa veloitetaan huolehtimaan tarvittavista uusintanäytteistä. Toimijaa myös veloitetaan tarkistamaan omavalvontaa epäkohdan suhteen ja ryhtymään korjauksiin toimenpiteisiin.

2.5 TERVEYSVAARATILANTEET JA TAKAISINVEDOT

Kunnan on selvitettävä alueellaan ilmenevät elintarvikkeisiin liittyvät terveysvaaratilanteet (elintarvikelaki 47 §). Tällaisia ovat ruokamyrkytykset ja muut elintarvikevälitteiset vaaratilanteet. Laboratorioiden on ilmoitettava viivytystä sekä toimeksiantajalleen että toimeksiantajaa valvovalle viranomaiselle tieto terveysvaaraan viitattavista tutkimustuloksista (elintarvikelaki 36 §).

Vastuu elintarvikkeen turvallisuudesta on ensisijaisesti elintarvikealan toimijalla. Kun toimija katsoo tai sillä on syytä epäillä, että sen maahantuoma, tuottama, jalostama, valmistama tai jakelema elintarvike ei ole elintarvikkeiden turvallisuutta koskevien määräysten mukainen, sen on käynnistettävä välittömästi menettelyt kyseisen elintarvikkeen poistamiseksi markkinoilta. Jos tuote on jo ehtinyt kuluttajalle, toimijan on tehokkaalla ja täsmällisellä tavalla ilmoitettava asiasta myös kuluttajalle. Toimijan on lisäksi viivytystä ilmoitettava asiasta valvontaviranomaiselle ja Ruokavirastolle. Jos toimija ei noudata velvollisuuttaan takaisinvedossa, on valvontaviranomaisen ryhdyttävä toimenpiteisiin terveydelle vaarallisten erien poistamiseksi markkinoilta. Terveysvaaratilanteet ja niiden johdosta tehdyt selvitykset ja toimenpiteet kirjataan valvontatietojärjestelmään.

Valvontaviranomainen ilmoittaa aluehallintoviranomaiselle ja Ruokavirastolle todetuista terveysvaaroista sekä sellaisista valvonnassa esille tulleista seikoista, joilla voi olla vaikutusta elintarvikkeiden turvallisuuteen (elintarvikelaki 45 §).

2.5.1 Ruokamyrkytyssepidemioiden selvittäminen

Ruokamyrkytyssepidemian selvittämistoimenpiteet käynnistetään viipymättä ja tapauksen selvittämisessä käytetään valvontayksikön toimintaohjetta. Lisätiedot varautumisesta ruokamyrkytystapausten selvittämiseen ja muihin elintarvikkeissa ilmeneviin terveysvaaroihin käy selville ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman yleisessä osassa, kohdassa 1.5.1.

2.6 ELINTARVIKEVALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN SEURANTA

Elintarvikevalvonnan seuranta hyödynnetään paikallisen valvonnan kehittämisessä, valvonnan jatkuvuuden varmistamisessa ja uusien suunnitelmien laadinnassa. Oman sisäisen seurannan lisäksi otetaan huomioon myös ulkopuolisten tekemät arvioinnit kunnan valvonnasta. Tällaisia ovat esim. aluehallintoviraston arviointi- ja ohjauksen seurannat, Ruokaviraston ketjuauditoinnit ja Euroopan komission pääosasto DG SANTEn tekemät yleis- ja erityistarkastukset.

Valvontasuunnitelman toteutumista seurataan koko vuoden reaaliajassa yksikön sisäisesti ja kaupungin kolmannesvuosiseurannalla. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi raportoidaan vuosittain ruokaviraston ohjeiden mukaisesti VYHA järjestelmän kautta. Toteuman arvioinnissa huomioitavat asiat on kerrottu kappaleessa 1.7, joiden lisäksi elintarvikevalvonnan vaikuttavuutta arvioidaan seuraamalla OIVA-valvontatulosten kehittymistä ja todettujen elintarvikevälitteisten tautitapausten määrää. Ympäristö- ja rakennuslautakunta tekee toteutumisen arvioinnista erillisen päätöksen. Päätös toimitetaan tiedoksi Itä-Suomen aluehallintovirastoon.

3 TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMA

3.1 YLEISTÄ

Terveydensuojelun valvonnalla tarkoitetaan terveydensuojelulain nojalla tehtävää valvontaa. Terveydensuojelulain tarkoituksena on väestön ja yksilön terveyden ylläpitäminen ja edistäminen sekä ennalta ehkäistä, vähentää ja poistaa sellaisia elinympäristössä esiintyviä tekijöitä, jotka voivat aiheuttaa terveyshaittaa. Terveydensuojelulaissa terveyshaitalla tarkoitetaan ihmisessä todettavaa sairautta, muuta terveydenhäiriötä tai sellaisen tekijän tai olosuhteen esiintymistä, joka voi vähentää väestön tai yksilön elinympäristön terveellisyyttä. Terveyshaittoja voi syntyä esimerkiksi talousveden ja uimaveden huonosta laadusta, puutteellisesta hygieniasta sekä asuntojen, koulujen ja julkisten tilojen sisäilmaongelmien seurauksena. Terveydensuojelun valvontaa toteutetaan tekemällä viranomaisyhteistyötä, tarkastuksia ja mittauksia sekä ottamalla näytteitä, antamalla lausuntoja, neuvoja ja ohjeita. Viranomaisyhteistyö on kuvattu yksityiskohtaisemmin tämän valvontasuunnitelman alussa, yleisessä osiossa.

Tavoitteena on yhtenäistää valvontakäytäntöjä koko maassa ja saattaa toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta sekä valvontaa suuntaavien painopisteiden avulla kohdistaa rajalliset valvontaresurssit tehokkaasti ja suunnitelmallisesti edistämään elinympäristön terveellisyyttä.

Valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi tässä suunnitelmassa on huomioitu toiminnan kehittäminen, muu kunnan tehtävänä oleva terveydensuojelulain tarkoittama toiminta. Tällaista muuta ei suunnitelmallista toimintaa ovat mm.:

- ilmoitusten ja hakemusten käsittely
- häiriötilannesuunnitelmien laatiminen ja yhteensovittaminen mm. kunnan suunnitelman kanssa sekä häiriötilanteiden harjoittelu
- epidemiaselvitykset
- asumisterveysasiat
- asiakasyhteydenotot sekä niihin liittyvät selvitykset ja valvontatoimet
- sidosryhmäyhteistyö ja lausunnot muille viranomaisille
- toimiminen terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana
- oman toiminnan kehittäminen sekä valtakunnallisiin kehittämishankkeisiin osallistuminen

Terveydensuojelussa on 207 suunnitelmallista tarkastusta säännöllisen valvonnan kohteisiin ja saman verran suunnittelemattomia tarkastuksia terveyshaittaepäilyjen selvittämiseksi.

Terveysuojelua valvotaan yhteydenottojen perusteella ilmoitusvelvollisten toiminnanharjoittajien lisäksi myös muissa kohteissa. Asiakasyhteydenotot sekä valvonta- ja terveyshaittaepäilyt ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niiden taustalla voi olla mahdollinen terveyshaitta.

Palvelulupauksessa on asetettu tavoitteet ilmoitusten ja yhteydenottojen käsittelylle. Palvelulupaukset on esitelty suunnitelman yhteisessä osiossa.

Taulukko 3.1. Yhteistyötahoja sisäilma-asioissa

Yhteistyöryhmä/-tiimi	Rooli/Tehtävät	Lisäarvo
Kaupungin sisäilmaryhmä	Sisäilmaryhmä vastaa Kuopion kaupungin sisäilma-asioiden kokonaisuudesta	Kaupungin kiinteistöjen sisäilmatilanteen seuranta ja kehittyminen Yhteistyön ja vuorovaikutuksen lisääminen kaupunkiorganisaation eri osapuolten kesken
Kaupungin kohdekohtaiset tarkastusryhmät	Kohdekohtainen, moniammatillinen, operatiivinen ryhmä, joka perustetaan tarvittaessa esim. koulujen ja päiväkotien jatkoselvitys- ja korjausvaiheen alkaessa	Yksityiskohtainen tieto kohteen terveydellisistä olosuhteista. Vaikutusmahdollisuus kohteessa tehtäviin tutkimuksiin
Tekninen tarkastusryhmä	Huoneistoille asetettujen vaatimusten huomiointi rakennuslupaharkinnassa	Toiminnan aloittaminen tilassa, jossa merkittäviä puutteita estetään ajoissa.
Aluehallintovirasto	Sisäilmaklinikoiden suunnittelu	Tiedon jakaminen kansallisesti

Lisäksi verkkoalustoilla tarjottavissa pienimuotoisissa lyhytaikaisissa majoitukseen tarjottavissa huoneistoissa suunnitelmallista valvontaa voidaan harkinnan mukaan toteuttaa muutoinkin kuin tarkastuksin. Näitä keinoja voivat olla esimerkiksi toiminnanharjoittajien omavalvonnan tuki ja terveyshaittojen ehkäisyyn tähtäävä asiantuntija-apu toiminnan suunnittelun yhteydessä. Lisäksi kohdekohtaisen riskinarvioinnin tai satunnaisen otannan avulla voidaan kohdentaa tarkastustoimintaa rajattuun ryhmään kohteita.

3.2 SUUNNITELMALLISEN VALVONNAN KOHTEET

Terveysuojelulaissa on määritelty toiminnot, joista tulee tehdä terveysuojeluviranomaiselle ilmoitus tai hakea toiminnan hyväksymistä.

Talousvettä toimittavat laitokset on luokiteltu korkeimman riskin valvontakohteiksi. Talousvettä toimittavan laitoksen, jolla on omaa veden tuotanto tai käsittelyä on haettava toimintansa hyväksymistä kunnan terveyden-

suojeluviranomaiselta. Laitosten tulee myös arvioida toimintansa riskit yhteistyössä viranomaisten kanssa ja hakea riskinarvioinnille terveydensuojeluviranomaisen hyväksyntä. Talousvesilaitosten riskinarvioinneista on tällä hetkellä hyväksytty noin puolet, samoin valvontatutkimusohjelmista on tarkistettu puolet. Tavoitteena on saada loput riskinarvioinnit hyväksytyksi ja valvontatutkimusohjelmat tarkistettua vuoden 2024 aikana. Terveydensuojelulakiin ja talousvetä koskeviin asetuksiin on tullut juomavesidirektiivin toimeenpanoon liittyen muutoksia vuoden 2024 alusta. Tämä on lisännyt myös terveydensuojeluviranomaisen työmäärää. Valviran valmistelemat säännösten soveltamisohjeet valmistuvat vuoden 2024 puolella.

Terveydensuojelulain 13 §:n mukaiset toiminnot ovat ilmoituksenvaraisia ja ne kuuluvat pääsääntöisesti suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Kohteet, joissa oleskelu on lyhytaikaista ja jotka todennäköisesti eivät aiheuta terveyshaittaa eivät enää ole ilmoitusvelvollisia. Terveydensuojeluviranomaisella on aina kuitenkin mahdollisuus riskinarvioinnin perusteella pyytää ilmoitus terveydensuojelulain 13 §:n 1 mom. 6 kohdan mukaisesta toiminnasta ja ottaa toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Ilmoituksen tekijälle annetaan todistus ilmoituksen vastaanottamisesta ja ilmoituksen tiedot kirjataan VATI-tietojärjestelmään. Viranomainen arvioi toiminnan luonteen ja laajuuden sekä kuuluuko toiminta suunnitelmallisen valvonnan piiriin. Toiminnan riskinarvioinnin perusteella arvioidaan mahdollisen tarkastuksen ajankohta Valviran ohjeen ja taulukon mukaisesti. Ilmoitus on tehtävä myös silloin, kun toiminta muuttuu olennaisesti. Toiminnanharjoittajan vaihtumisesta on myös ilmoitettava. Toiminnanharjoittajalle voidaan antaa kieltoja ja määräyksiä, jotka ovat välttämättömiä terveyshaitan poistamiseksi tai sen ehkäisemiseksi terveydensuojelulain 51 §:n mukaisesti.

Jos ilmoitettu toiminta voi vaikuttaa haitallisesti elinympäristöön, kuullaan niitä asianosaisia, joihin vaikutukset voivat kohdistua. Ilmoituksesta annetaan tarvittaessa tieto rakennusvalvontaviranomaiselle. Majoitusliikettä koskevasta ilmoituksesta sekä mahdollisesta tarkastuskäynnistä tällaiseen huoneistoon annetaan tieto poliisille sekä alueen pelastusviranomaiselle.

Mikäli pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävään tilaan perustetaan toiminta, joka on terveydensuojelulain mukaan ilmoitusvelvollista (esim. tatuointipalvelu), on toiminnasta tehtävä ilmoitus terveydensuojeluviranomaiselle. Ilmoituksen tekijälle voidaan antaa ohjeita ja neuvoja. Ilmoituksen käsittelystä peritään terveydensuojelulain mukainen maksu. Toimintaa valvotaan suunnitelmallisesti vain asiakirjatarkastuksina. Kotirauhan piiriin kuuluvana tilana ei pidetä sellaista tilaa, jossa on erillinen sisäänkäynti ja tilaa ei käytetä vakituiseen asumiseen. Pysyväisluonteiseen asumiseen käytettävät tilat voidaan tarkastaa tilanhaltijan tai omistajan (toiminnanharjoittajan aloitteesta). Tarkastus voidaan tehdä tilanhaltijan tai omistajan suostumuksella, jos se on välttämätöntä terveyshaitan selvittämiseksi. Suostumusperusteisen tarkastustoimen edellytyksenä on se, että toimi on välttämätön sen selvittämiseksi, aiheutuuko asunnossa oleskeleville tai naapurille terveyshaittaa.

Tarkastus tai siihen liittyvä muu valvontatoimi voidaan tehdä pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyissä tiloissa muutoin kuin tilan haltijan tai omistajan omasta aloitteesta vain, jos se on välttämätön sen selvittämiseksi, aiheutuuko haltijalle tai muulle tilassa oleskelevälle taikka naapurille terveyshaittaa

3.3 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY

Terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, aiheutuuko toiminnasta terveyshaittaa tai esiintyykö tarkastuskohteessa sellaisia tekijöitä ja olosuhteita, joiden vuoksi terveyshaittaa voi syntyä. Tarkastukset tehdään pääasiassa aistinvaraisin menetelmin. Mittauksia ja näytteidenottoa tehdään tarvittaessa.

Mikäli tarkastuksessa todetaan puutteita toiminnassa tai olosuhteissa, voidaan antaa haitan estämiseksi ja tilanteen korjaamiseksi ohjeita, kehotuksia tai määräyksiä.

Tarkastus voidaan suorittaa myös ns. etätarkastuksena, jolloin se tehdään asiakirjatarkastuksena tai videoneuvotteluna, jossa tarkastetaan pyydyt selvitykset ja käytetään hyväksi tarkastuskohteesta otettuja valoja/tai videokuvia. Etätarkastuksia tehdään erityisesti tartuntatautilanteissa.

3.4 TERVEYDENSUOJELULAIN VALVONTAKOhteET JA TARKASTUSTEN TARKEMPI MÄÄRITTELY

Valvontakohteet on kirjattu ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään. Tarkastuksessa arvioidaan kohteiden vaatimustenmukaisuus eli täyttääkö kohde terveydensuojelulain sille asettamat vaatimukset ja/tai terveydensuojeluviranomaisen sille asettamat muut vaatimukset. Suunnitelmallinen tarkastustoiminta kohdentuu terveydensuojelulain 13 §:n ja 18 a §:n mukaisiin ilmoitusvelvollisiin kohteisiin ja terveydensuojelulain 18 §:n mukaisiin hyväksynnän tarvitsemiin talousvettä toimittaviin laitoksiin.

Valvonnassa käytetään hyväksi VATI:n valvontalomakkeita ja Valviran julkaisemia ohjeita ja tarkastuslomakke-pohjia. Riskinarvioinnin perusteella valvoja valitsee lomakkeelta tarkastettavat asiakokonaisuudet. Taulukossa 3.1 on esitetty valvontakohdetyypit ja tarkastusten sisällöt.

Tarkastuksista laadittava tarkastuskertomus toimitetaan tarkastuskohteeseen sekä muille asianosaisille. Tarkastustiedot kirjataan ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään. Tietojärjestelmään kirjataan myös näytteenotot ja yhteydenotot ym. tapahtumat. VATI-järjestelmää käytetään asianhallinta ja säilytysjärjestelmänä tarkastuspöytäkirjoille ja ilmoituksille. Pysyvästi säilytettävät asiakirjat tallennetaan Kuopion kaupungin asianhallintajärjestelmään (D10).

Terveydensuojelun valvontakohteisiin kohdistuu usein useampien ympäristöterveydenhuoltolakien valvonta-toimia, jolloin tarkastus voi sisältää muidenkin ympäristöterveydenhuollon lakien mukaisia toimenpiteitä.

Valvontakohteita koskevat asiakasvalitukset selvitetään valituksen vakavuus huomioon ottaen mahdollisimman nopeasti.

Taulukko 3.2. Valvontakohdetyypin tarkastusten yleinen sisältö

Kohdetyypit	Tarkastuksella huomioidaan:
Julkinen majoitushuoneisto hotellit	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä omavalvonta

<p>matkustajakodit ja muu majoitus</p> <p>leirikeskukset tai vastaavat majoituskohteet</p>	<p>onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu</p> <p>yleinen siisteys, siivousohjelma ja välineet</p> <p>rakenteiden ja pintojen kunto ja ylläpito</p> <p>varustelutaso</p> <p>majoitustilat, yleiset tilat, käymälät ja pesu- ja saunatilat</p> <p>sisäilman laatu ja ilmanvaihto</p> <p>toiminnan aiheuttama melu</p> <p>asiakasmäärät</p> <p>tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen</p> <p>harjoitettavan toiminnan laatu</p> <p>käytettävän talousveden laatu</p> <p>jätehuollon järjestelyt</p>
<p>Yleinen uimahalli, uima-allas, uimala, tai kylpylä</p> <p>uimahalli</p> <p>uima-allas, uimala</p> <p>kylpylät ja vesipuistot</p>	<p>vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä</p> <p>omavalvonta</p> <p>onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu</p> <p>henkilöstön allasvesihygieeninen osaaminen</p> <p>valvontatutkimusohjelma ja sen toteuttaminen</p> <p>tulosten ja poikkeamien raportointi terveydensuojeluviranomaiselle</p> <p>onko poikkeamien johdosta ryhdytty toimenpiteisiin</p> <p>allasveden laatuvaatimusten täyttymisen seuranta</p> <p>ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä</p> <p>vedenpuhdistuslaitteiden toiminta, niiden huolto ja käyttötarkkailu</p> <p>ilmanvaihto ja sisäilman laatu</p> <p>yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt</p> <p>sauna- ja pesutilat</p> <p>kalusteiden ja pintojen kunto</p> <p>jätehuollon järjestelyt</p> <p>kemikaalien käsittely ja varastointi</p> <p>asiakasmäärät ja kirjanpito niistä</p>
<p>Yleinen uimaranta</p> <ul style="list-style-type: none"> • Asetuksen (177/2008) mukainen 	<p>vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä</p>

<p>uimaranta</p> <ul style="list-style-type: none"> • muu yleinen uimaranta 	<p>omavalvonta</p> <p>onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu</p> <p>uimarannan siivous ja jätehuolto</p> <p>yleiseen käyttöön tarkoitetut käymälät ja pukeutumistilat</p> <p>ovatko vedenlaatutulokset asiakkaiden nähtävillä ilmoitustaululla</p> <p>kieltotaulu, jolla kielletään koirien ja muiden kotieläinten oleskelu uimarannalla</p> <p>riskit uimaveden laadulle</p> <p>kävijämäärät</p> <p>asetuksen (177(2008) mukaiselle uimarannoille uimavesiluokitus ja uimavesiprofiili</p> <p>tiedottaminen</p> <p>jätehuollon järjestelyt</p> <p>erityistilanteisiin varautuminen</p>
<p>Koulu tai oppilaitos</p> <ul style="list-style-type: none"> • peruskoulu • lukio, yliopisto, kansalaisopisto • keskiasteen eril. oppilaitokset 	<p>vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä</p> <p>omavalvonta</p> <p>onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu</p> <p>yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito</p> <p>siivousohjelma ja -välineet</p> <p>käymälät</p> <p>pesu- ja pukeutumistilat</p> <p>valaistus</p> <p>sisäilman laatu ja ilmanvaihdon riittävyys</p> <p>tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen</p> <p>harjoitettavan toiminnan laatu</p> <p>käytettävän talousveden laatu</p> <p>toiminnan aiheuttama melu</p> <p>pöly ja haju</p> <p>kemikaalien käsittely ja säilytys</p> <p>jätehuollon järjestelyt, piha-alueet</p> <p>oppilasmäärät ja tilojen riittävyys oppilasmäärään nähden</p>

Päivähoitopaikat, lasten- tai ryhmäperhepäiväkodit, esiopetustilat	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä omavalvonta onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito siivousohjelma ja –välineet käymälät pesu- ja pukeutumistilat vaatteiden käsittely valaistus ilmanvaihto sisäilman laatu tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen käytettävän talousveden laatu melu jätehuolto lapsimäärät ja tilojen riittävyys lapsimäärään nähden
Vanhainkodit, palvelutalot ja muut asumispalvelut	vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä omavalvonta onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu yleinen siisteys ja rakenteiden kunto ja ylläpito siivousohjelma ja –välineet käymälät pesu- ja pukeutumistilat valaistus ilmanvaihto sisäilman laatu tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen käytettävän talousveden laatu melu jätehuolto

	<p>piha-alueet</p> <p>asiakasmäärät</p>
<p>Kauneushoitola tai muu ihonkäsittely tai -hoitopaikka, solarium</p>	<p>vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä</p> <p>omavalvonta</p> <p>onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu</p> <p>harjoitettavan toiminnan laatu</p> <p>toiminnan jatkuvuus</p> <p>toiminnan mahdollisesti aiheuttamat haitat (melu, pöly, haju)</p> <p>yleinen siisteys ja siivousjärjestelyt</p> <p>välineiden siisteys ja puhdistus</p> <p>käsihygienia</p> <p>työvaatteet</p> <p>pesu- ja pukeutumistilat</p> <p>käymälät</p> <p>rakenteiden ja pintojen kunto ja huolto</p> <p>ilmanvaihdon riittävyys</p> <p>tilojen soveltuminen käyttötarkoitukseen</p> <p>käytettävän talousveden laatu</p> <p>kemikaalien käsittely ja säilytys</p> <p>jätehuollon järjestelyt</p> <p>saako asiakas tarvitsemiaan erityistietoja ja ohjeita</p>
<p>Yleisölle avoin kuntosali, liikuntatila tai sauna</p>	<p>vastaako toiminta siitä tehtyä ilmoitusta ja mahdollisesti siitä tehtyä päätöstä</p> <p>omavalvonta</p> <p>onko aikaisemmilla tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu</p> <p>tilojen ja välineiden siisteys ja puhdistus sekä huolto ja ylläpito</p>

	<p>ilmanvaihto</p> <p>siivousjärjestelyt</p> <p>pesu- ja pukeutumistilat</p> <p>käymälät</p> <p>jätehuolto</p>
<p>Talousvettä toimittavat laitokset</p> <p>EU-vesilaitokset</p> <p>(vedentoimitus > 1000 m³/d tai väh. 5000 käyttäjää)</p> <p>Muut vesilaitokset</p> <p>(veden toimitus 10 – 1000 m³/d tai 50 – 5000 käyttäjää)</p>	<p>vastaako toiminta siitä tehtyä hakemusta ja hyväksymispäätöstä</p> <p>omavalvonta</p> <p>onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu</p> <p>valvontatutkimusohjelma ja sen toteutuman sekä tutkimustulosten arviointi</p> <p>henkilöstön talousvesihygieeninen osaaminen</p> <p>vedenottamoiden ja niiden ympäristön tarkastus</p> <p>häiriötilannesuunnitelmat ja varautuminen</p> <p>desinfiointi ja/tai sen valmius</p> <p>laitoksen suorittama käyttötarkkailu</p> <p>tilojen siisteys ja kunto</p> <p>vedenottamoiden rakenteiden ja verkoston kunto sekä niiden kunnon seuranta</p> <p>saneeraaminen</p> <p>kemikaalien käyttö ja varastointi</p> <p>vedenlaadusta tiedottaminen</p> <p>riskien arviointi ja hallintatoimenpiteiden vienti toimintaan ja ohjeisiin</p>
<p>Talousvettä toimittavat laitokset</p> <ul style="list-style-type: none"> • alle 50 käyttäjää tai talousvettä tuotetaan alle 10 m³ päivässä • muu (401/2001) asetuksen mukainen kohde 	<p>vastaako toiminta siitä tehtyä hakemusta tai ilmoitusta ja hyväksymispäätöstä</p> <p>omavalvonta</p> <p>onko aikaisemmillä tarkastuksilla havaitut epäkohdat korjattu</p> <p>soveltaen samat kuin yllä</p> <p>toiminnan laajuus (elintarvikealan yritykset, julkinen tai kaupallinen toiminta)</p>

3.5 VALVONTAKOHTTEIDEN TARKASTUSTIHEYS, RISKINARVIOINTI JA RISKILUOKITUS

Valvontakohteiden tarkastustiheys ja riskiluokitus perustuu kohdekohtaiseen riskinarviointiin, jossa huomioidaan valtakunnallinen valvontaohjelma. VATI-tietojärjestelmä antaa automaattisesti valtakunnallisen valvontaohjelman mukaisen riskinarvioinnin ja tarkastustiheyden. Tätä voidaan muuttaa ottaen huomioon aikaisemman valvonnan tulokset, toiminnanharjoittajan omavalvonta, asiantuntemus, resurssit ja altistuvien määrä.

Valvontasuunnitelmassa noudatetaan pääpiirteitään valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyksiä. Kohdetyypit ja niiden tarkastustiheydet sekä kohteiden määrä ja suunniteltujen tarkastusten määrät kohdetyypeittäin on esitetty liitteen 4 taulukoissa. Liitteessä olevassa taulukossa on määritelty kohteen tarkastustiheys ja -ajankohta vuositasolla.

Suunnitelmallisen valvonnan kohteet jaetaan valtakunnallisen valvontaohjelman mukaan kolmeen riskiluokkaan, joiden perusteella määrittyy tarkastustiheyssuositus. Tätä tarkastustiheyttä noudatetaan, jos kohteelle ei ole tehty riskinarviointia. Riskinarviointi perustuu toiminnasta ja tiloista mahdollisesti aiheutuviin terveyshaittoihin sekä toiminnan valvontahistoriaan sekä omavalvonnan toimivuuteen. Terveystensuojelulaissa on otettu erilaisten toimintojen ja huoneistojen osalta riskit huomioon siten, että luetellut toiminnat ja huoneistot on saatettu ilmoituksenvaraisuuden piiriin (TsL 13 § ja 18 a §) ja talousvettä toimittavat laitokset luvanvaraisuuden piiriin (TsL 18 §). Kohteiden riskiarviointia on tarkistettu ja tarkistetaan Valviran julkaiseman ympäristöterveydenhuollon laatujärjestelmä – terveydensuojelun valvontaohjeiston riskinarvioinnin mukaisesti. Riskinarviointi on jatkuva prosessi eli seuraavalla säännöllisen valvonnan tarkastuksella arvioidaan kohdekohtainen riski uudelleen, ellei sitä jostain syystä ollut tarvetta tehdä aikaisemmin. Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tarpeelliseksi katsotulla määrällä tai vähentää enintään puoleen valvontaohjelmassa määritellystä kohdetyyppikohtaisesta tarkastustiheydestä. Tarkastustiheys on kuitenkin vähintään 0,2, eli yksi tarkastus viiden vuoden välein. Tarkastustiheyden mahdollisesta vähentämisestä huolimatta valvontaohjelman painopisteinä olevat kohteet tarkistetaan sinä ajanjaksona, jona ne ovat valvontasuunnitelman painopisteinä.

Taulukko 3.3 Tarkastustiheyden selite

Tarkastustiheys	Selite
2	kaksi kertaa vuodessa
1	kerran vuodessa
0,5	joka toinen vuosi
0,3	joka kolmas vuosi
0,25	joka neljäs vuosi
0,2	kerran viidessä vuodessa

Käytetyt riskiluokat selityksineen

- Luokka 3: Kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa; esimerkiksi kun altistuvien määrä on suuri, toiminta on herkkä häiriöille, vaikutukset terveyteen ovat merkittäviä, altistusaika on pitkä (korkea riski).
- Luokka 2: Kohteet, joissa on mahdollista, että toiminnasta voi aiheutua terveyshaittaa, mutta terveysvaikutukset eivät ole merkittäviä (keskisuuri riski).

- Luokka 1: Kohteet, joissa on todennäköistä, että toiminnasta ei aiheudu terveyshaittaa (matala riski).

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat:

- Altistuvien ihmisten määrä ja erityisryhmät (lapset, nuoret, vanhukset, liikuntarajoitteiset, sairaat)
- Altistavan tekijän määrittely (taudinaiheuttaja, myrkyllisyys)
- Altistuksen kesto ja/tai toistuvuus (vakituinen ja tilapäinen oleskelu),
- Aikaisemman valvonnan tulokset, onko korjaaviin toimenpiteisiin ryhdytty
- Onko toiminta ilmoituksen tai hyväksymispäätöksen mukaista
- Toiminnanharjoittajan oma valvonta ja asiantuntemus sekä resurssit
- Tiedottaminen ja varautuminen häiriötilanteisiin
- Muut mahdolliset terveyshaittaa aiheuttavat tekijät

3.6 TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA

Tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan määrittelyssä on otettu huomioon tarkastuksen tarkoitus, tarkastuksen valmistelu, tarkastuksen sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Saman valvontakohdetyypin tarkastukseen käytettävä aika voi vaihdella huomattavasti kohteen koon mukaan. Yksiselitteistä tarkastukseen käytettävää aikaa ei voida sanoa, vaan aika arvioidaan tapauskohtaisesti riskinarvioinnin perusteella. Mikäli kohteeseen ei ole tehty riskinarviointia, voidaan käyttää taulukossa 3.2 esitettyjä keskimääräistä kohdetyyppi-kohtaista tarkastusaikaa. Taulukossa 3.2 on määriteltä myös kohdekohtainen tarkastustiheys. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

3.7 NÄYTTEENOTTO

Terveydensuojelun valvonnassa tukeudutaan usein näytteenottoon ja näytteiden analysointiin laboratorioissa. Näytteenotto on osa säännöllistä valvontaa. Terveydensuojelulaki ja sen perusteella annetut säädökset määrittelevät varsin tarkasti näytteenoton ja näytteistä tehtävät analyysit. Näytteiden ottamisessa noudatetaan näitä määräyksiä ja ohjeita.

Mikäli ei ole olemassa ohjeita näytteiden ottamisesta ja tutkimisesta, näytteitä otetaan tarvittaessa ja tarpeen määrittelyssä käytetään hyväksi riskinarviointia. Näytteitä otetaan ainoastaan silloin, kun sillä saavutetaan lisähyötyä tarkastukselle ja lisävarmuutta annettaville ohjeille, neuvoille ja määräyksille.

Näytteen voi ottaa myös muu kuin kunnan terveydensuojeluviranomaisen. Kunnan terveydensuojeluviranomaisen on kuitenkin varmistettava talous- ja uimavesinäytteenottajan pätevyys. Näytteenottajan on tunnettava vesinäytteenottoon liittyvät yleiset periaatteet. Pätevyyden voi osoittaa esim. ympäristönäytteenottajan henkilösertifiointilla. Sertifiointivaatimus ei ole kuitenkaan ehdoton. Niissä vesihuoltolaitoksissa, joissa näytteenoton suorittaa joku muu kuin terveydensuojeluviranomainen tai sertifioitu näytteenottaja (esim. tutkimuslaboratorio), eli laitos itse, ympäristöterveydenhuolto edellyttää laitoksilta näytteenottajan pätevyyden osoittamista. Vesihuoltolaitosten tulee vähintäänkin osoittaa mihin koulutukseen/testiin näytteenottaja on osallistunut ja esittää siitä todistus.

Valvontasuunnitelman mukainen tarkastus voi pitää sisällään näytteenoton, mutta pelkkä näytteenotto ilman muita valvontatoimia ei ole tarkastus.

3.7.1 Talousvesi ja uimavesi

Terveydensuojeluviranomainen laatii yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa valvontatutkintaohjelman, jonka perusteella talousveden laatua seurataan. Valvontatutkimusohjelma on päivitettävä viiden vuoden välein.

Talousveden laadun säännölliset valvontatutkimukset ja vähimmäistutkimustiheys on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM asetus (1352/2015, muutos 683/2017) talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM asetus (401/2001) pienten yksiköiden talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista

Talousvettä toimittavan laitoksen näytetulokset raportoidaan vedenjakelualueen tarkkuudella.

Suunnitelmalliseen valvontaan eivät kuulu elintarvikehuoneistojen, päiväkotien, vanhainkotien tms. oman käyttöön tarkoitettavat kaivot. Kyseessä ei ole talousvettä toimittava laitos, koska se ei toimita vettä lopulliselle kuluttajalle vaan käyttää sitä itse. Kaivoista otetaan vesinäytteitä kuitenkin talousvesiasetusten mukaisesti. Kohteen suunnitelmallisen valvonnan tai näytteenoton yhteydessä tarkastetaan kaivo ja sen rakenteet.

Uimavesien laatuvaatimukset ja näytteenotto on määritelty seuraavissa säädöksissä:

- STM asetus (315/2002) uimahallien ja kylpylöiden allasveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista
- STM:n asetus (354/2008) pienten yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta
- STM:n asetusta (177/2008) yleisten uimarantojen uimaveden laatuvaatimuksista ja valvonnasta sovelletaan EU:lle raportoitavien uimarantojen valvontaan.

3.7.2 Muut näytteet terveysturvonnassa

Muu suunnitelmalliseen valvontaan liittyvä näytteenotto kohdistetaan tarpeen mukaan esimerkiksi valvonta-kohteen siivoustoiminnan omavalvonnan toimivuuden ja siivouksen tehokkuuden tarkistamiseen puhtausnäyttein. Myös sisäilman laatua voidaan tarvittaessa selvittää erilaisilla näytteenotoilla ja mittauksilla.

3.7.3 Näytteiden tutkiminen

Näytteet toimitetaan pääasiassa Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n laboratorioon. Laboratorio on Ruokaviraston hyväksymä viranomaisnäytteitä tutkiva laboratorio. Talous- ja uimavesien sekä elintarvikkeiden tutkimuksissa laboratorio käyttää akreditoituja tutkimusmenetelmiä. Näytteitä, jota laboratorio ei pysty itse tutkimaan, laboratorio lähettää sellaiseen laboratorioon, jolla on ko. tutkimusmenetelmä käytössä. Laboratoriopalvelujen saatavuudesta iltaisin ja viikonloppuisin sovitaan ennakolta. Samalla sovitaan, miten ja kenelle laboratorio ilmoittaa tutkimustulokset. Kuopion kaupungilla on sopimus Savo-Karjalan Ympäristötutkimus Oy:n kanssa laboratoriopalveluiden saatavuudesta myös iltaisin ja viikonloppuisin. Uimarantojen vesinäytteet tutkitaan Eurofins Environment Testing Finland Oy:n Jyväskylän laboratoriossa.

Viranomaisnäytteiden laboratoriotulokset tallennetaan vuonna 2023 VATI-tietojärjestelmään, josta ne siirtyvät automaattisesti valtakunnalliseen vesi.fi järjestelmään, jossa tulokset ovat kaikkien käyttäjien saatavilla.

3.8 RADON VALVONTA

Säteilylain (SäL 859/2018) mukaan kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo talousveden radioaktiivisuuden sekä asuntojen ja muiden oleskelutilojen sisäilman radonpitoisuuden viitearvojen noudattamista. Lisäksi kunnan terveydensuojeluviranomainen valvoo säteilylain 146 §:ssä tarkoitettua selvitysvelvollisuutta talousvetä toimittavan laitoksen ja muiden oleskelutilojen osalta. Säteilylain muutoksen yhteydessä asunnon ja muun oleskelutilan radonpitoisuuden viitearvoksi asetettiin 300 Bq/m³ (STMa 1044/2018). Vastaavasti uuden rakennuksen suunnittelun ja toteutuksen viitearvo on 200 Bq/m³.

Säteilylaki (156 §) velvoittaa selvittämään eräiden muiden oleskelutilojen radonpitoisuudet. Muussa oleskelutilassa henkilömäärä on yleensä tilojen kokoon nähden asuntoja suurempi ja niissä oleskelee muitakin kuin työntekijöitä. Erityisesti lasten osalta altistumisen rajoittaminen on tärkeää, koska säteilyannos kertyy elimistöön koko eliniän ajan. Terveysturvonnain mukaisia suunnitelmallisen valvonnan piirissä olevia muita oleskelutiloja ovat mm. koulut, päiväkodit, tehostetun palveluasumisen yksiköt ja vastaanottokeskukset. Säteilylain 156 §:n mukainen selvitysvelvollisuus koskee tiloja, jotka sijaitsevat säteilylain 155 §:n 1 mom. 1–3 kohdassa tarkoitettussa paikassa. Näiden toiminnanharjoittajien on tarkastuksen yhteydessä annettava selvitys sisäilman radonpitoisuudesta. Säteilylain 156 §:n 2 momentissa on myös selvennetty tilanteita, joissa selvitystä ei tarvitse tehdä.

Säteilyturvakeskus toimii talousveden radioaktiivisuuden valvonnassa asiantuntijatahona, joka tarvittaessa neuvoo kunnan terveydensuojeluviranomaista. Jos radonin aktiivisuuspitoisuus poikkeaa talousvesiasetuksessa säädetystä, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on viivytyksettä ilmoitettava poikkeamasta STUK:lle talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista annetun sosiaali- ja terveysministeriön asetuksen mukaan (1352/2015, 19 § 2 mom) (jäljempänä talousvesiasetus).

Tapauksissa, joissa talousveden radonpitoisuus on laatutavoitetta (alle 300 Bq/l) suurempi, mutta laatuvaatimusta (1 000 Bq/l) pienempi, kunnan terveydensuojeluviranomaisen on harkittava korjaavien toimenpiteiden tarpeellisuutta riskinarvioinnin perusteella. Terveydensuojeluviranomainen voi tarvittaessa olla yhteydessä Säteilyturvakeskukseen, joka auttaa riskinarvioinnissa. Jos talousveden radonpitoisuuden laatuvaatimuksen enimmäisarvo (1000 Bq/l) tai viitteellinen vuosiannos (0,10 mSv) ylittyy, korjaavat toimenpiteet ovat säteilyturvallisuussyistä aina välttämättömiä. Pienten talousvettä toimittavien laitosten valvonnassa (STMa 401/2001) on otettava huomioon, että radonin enimmäispitoisuus on laatusuositus.

Suomessa on laadittu Kansallinen toimintasuunnitelma radonista aiheutuvien riskien ehkäisemiseksi. Suunnitelmassa asetetaan pitkän aikavälin tavoitteet ja keinot, joiden avulla radonista aiheutuvaa keuhkosyöpärisästä Suomessa voidaan pienentää.

3.9 TERVEYDENSUOJELUN PAINOPISTEET

Ympäristöterveydenhuollon yhteisen valtakunnallisen valvontaohjelman teemana on yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tätä teemaa tukevat terveydensuojelulain valvontaohjelman painopisteet, omavalvonnan tukeminen ja elinympäristöterveyden edistäminen.

Terveydensuojelulaki sisältää yleisperiaatteen, jonka mukaan toiminta on suunniteltava ja toteutettava siten, että terveyshaittojen syntyminen ehkäistään.

Painopisteissä otetaan huomioon Valviran esittämät valtakunnalliset painopistealueet ja valvontakohdetyypit.

Taulukko 3.4. Terveystuojelun valtakunnallisen valvontaohjelman painopisteet ohjelmakaudella 2020 – 2024.

Kohde	2020 – 2024 Terveystuojelun painopisteet
Omavalvonnan tukeminen	<ul style="list-style-type: none"> • Toiminnanharjoittajien tukeminen riskin tunnistamisessa, josta voi aiheutua terveyshaittaa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa. • Omavalvonnan tukeminen tarkastuskäynneillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä lyhyellä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa ja ohjauksessa. • Talusveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja -hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa ja valvontatutkimusohjelman päivittäminen.
Elinympäristöterveyden edistäminen	<ul style="list-style-type: none"> • Viranomaisyhteistyön merkitys elinympäristöterveyden edistämässä merkittäväksi osaksi kuntien strategiatyötä. • Terveystuojelun tunnistaminen ja ennaltaehkäisy viranomaisten yhteistyönä (tekni- nen tarkastusryhmä, sisäilmaryhmä, tutkimushankkeet) • Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen sekä valmiusharjoitukset (Kuopion kaupungin häiriötilannesuunnitelman päivittäminen sekä ympäristöterveydenhuollon häiriötilannesuunnitelman päivittäminen),

Toimijan on tunnistettava toimintansa mahdolliset terveyshaittaa aiheuttavat toiminnot sekä pyrittävä ennalta ehkäisemään ja vähentämään niitä. Omavalvonnalla ja sen toimivuudella on tässä merkittävä rooli. Omavalvonta on toimijan itsensä tekemää järjestelmällistä ja jatkuvaa toiminnan seuranta ja arviointia. Omavalvonta koskee kaikkia toimijoita.

Tarkastusten yhteydessä pyydetään toimijaa selvittämään, miten toimintaan vaikuttavat riskit on tunnistettu, miten niiden vakavuus on arvioitu ja mitä riskien hallintakeinoja on otettu käyttöön. Riskien tunnistamisella ja seurannalla on ennaltaehkäisevä vaikutus terveyshaittojen syntymiseen.

Kuopion kaupungin paikalliset painopistealueet ja tutkimushankkeet, joihin terveystuojelu osallistuu vuonna 2023, on esitetty taulukossa 3.5

Taulukko 3.5 Terveysturvallisuuden paikalliset painopistealueet ja hankkeet vuodelle 2024

Valvontakohde	Olosuhde, tekijä tms.	Toimenpide	Tiimi
Koulut ja päiväkodit	Melu Terveysturvallisuuslain mukainen omavalvonta	Pro-gradu tutkielmien ohjaaminen: -Valvontasuunnitelmien mukaisten tarkastusten yhteydessä Meluasioihin liittyvä koulutus koulujen ja päiväkotien henkilökunnalle Valvontasuunnitelmien mukaisten tarkastusten yhteydessä ohjataan toiminnaharjoittajia omavalvontaan liittyvissä asioissa	Huoneistotiimi
Koulut, päiväkodit ja muut julkiset tilat	Radon jatketaan 2024	Valvontasuunnitelmien mukaisten tarkastusten yhteydessä radon otetaan erikseen esille Viestintää radonin mittauskaudesta	Huoneistotiimi
Vesihuolto	talousvesi	Vesihuollon kehittämissuunnitelman päivittäminen (yhteistyöhanke)	Vesitiimi
Koulut	Sisäilma, ilmanpuhdistimien toiminta	HiMikko-hanke (THL)	Huoneistotiimi
Ilmanlaatu, elinympäristöterveys	Katupöly	Katupölytutkimushanke KATOA (Syke, HSY)	yhteistyössä ympäristönsuojelun kanssa

3.10 TERVEYDENSUOJELUN MUUT VALVONTA- JA VIRANOMISTEHTÄVÄT, ASUMISTERVEYS

Asuntojen terveydellisten olosuhteiden valvonta sekä siihen liittyvä ohjaus ja neuvonta vievät merkittävän osan terveydensuojelun valvonnan voimavaroista. Ympäristöterveydenhuoltoon otetaan keskimäärin vireille n. 150 uutta asuntojen terveyshaittaepäilyä vuosittain. Asunnontarkastuksia tehdään keskimäärin 220 tarkastusta vuosittain. Terveyshaittaepäilyt liittyvät yleensä asunnon kosteus- ja mikrobihaittoihin, meluun, lämpöolosuhteisiin, ilmanvaihtoon, savuun tai siivottomuuteen. Asuntojen terveyshaittaepäilytapaukset käsitellään ympäristöterveydenhuollon oman (Asunnontarkastuksen periaatteet ja prosessi, Ympäristöterveydenhuolto, YTV-O029/2.20.2020/ Hek) sekä Valviran ohjeen (Ohje asunnon terveyshaitan selvittämisprosessiin) mukaisesti.

Terveydensuojelun valvonnassa tehdään myös laajaa yhteistyötä alueen yliopistojen ja tutkimuslaitosten kanssa. Vuosina 2022 - 2023 ympäristöterveydenhuolto on mm. mukana päiväkotien ja koulujen melututkimushankkeissa (pro-gradun tutkielmien ohjaajana).

Ympäristöterveydenhuolto on mukana kaupungin sisäilmatyöryhmässä sekä meluntorjunnan seurantaryhmässä. Ympäristöterveydenhuolto antaa aktiivisesti viranomaislausuntoja, jotka usein valmistellaan yhteistyössä ympäristönsuojeluviranomaisen kanssa.

Ympäristöterveystarkastajat toimivat laajasti terveydensuojeluasioiden asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana (esimerkiksi toiminnanharjoittajille suunnatut koulutukset ja informaatio-ohjaus).

3.11 TERVEYDENSUOJELUN VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Kunnan on arvioitava vuosittain valvontasuunnitelman toteutumista. Arviointi tehdään ympäristö- ja rakennuslautakunnassa.

Arviointia ja siihen liittyviä aikatauluja käsitellään tarkemmin suunnitelman yhteisessä osiossa kappaleessa 1.7.

4 TUPAKKALAIN VALVONTASUUNNITELMA

Päivitys vuodelle 2024

4.1 KUNNAN TUPAKKALAIN MUKAISET VALVONTATEHTÄVÄT

Tupakkalain tavoitteena on ihmisille myrkyllisiä aineita sisältävien ja riippuvuutta aiheuttavien tupakkatuotteiden ja muiden nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppuminen. Kunnan tehtävänä on valvoa tupakkalain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten noudattamista. Tupakkalaissa säädetään toimenpiteistä, joilla ehkäistään tupakkatuotteiden käytön aloittamista ja nikotiiniriippuvuuden syntymistä sekä edistetään tupakkatuotteiden ja vastaavien tuotteiden käytön lopettamista ja suojellaan väestöä altistumiselta niiden savulle.

Tupakkalain 8 §:n mukaan kunta huolehtii alueellaan paikallisesta toiminnasta tupakoinnin lopettamiseksi ja valvoo alueellaan

1. tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden, nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä omavalvontaa koskevien säännösten noudattamista;
2. tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattamista;
3. tupakointikieltoja ja –rajoituksia koskevien säännösten noudattamista.

Kuopiossa hallintosäännöllä on siirretty tupakkalain mukaiset tehtävät ympäristö- ja rakennuslautakunnalle. Toimintasäännöllä toimivaltaa on siirretty ympäristöterveydenhuollon viranhaltijoille.

Tupakkalain 44 §:n mukaan tupakkatuotteita ja nikotiininesteitä saa myydä tai muutoin luovuttaa vain myyntipaikan sijaintikunnan myöntämän vähittäismyyntiluvan perusteella.

4.2 VALVONTASUUNNITELMAN TAVOITTEET

Kunta laatii ja hyväksyy tupakkalain säännöllistä valvontaa koskevan tupakkalain valvontasuunnitelman siten, että valvonta on laadukasta, riskiperusteista ja terveyshaittoja ehkäisevää. Tavoitteena on myös yhtenäistää

valvontakäytäntöjä koko maassa sekä saattaa siten toiminnanharjoittajat samanarvoiseen asemaan valvonnan tiheyden ja laadun osalta.

Viimeisin tupakkalain muutos tuli voimaan toukokuussa 2022. Lakiin lisättiin ns. plain packaging sääntely, jolla yhdenmukaistetaan tupakkalain alaisten tuotteiden vähittäismyyntipakkauksia sekä ulkoasua. Lisäksi tupakointikieltoja laajennettiin koskemaan lasten leikkikenttiä sekä yleisiä uimarantoja. Tupakkalain muutokset ovat vähentäneet suunnitelmallisen valvonnan tarvetta tupakointikieltojen ja –rajoitusten puolella, mutta toisaalta lisänneet valvontatarvetta tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden sekä niiden myynnin osalta. Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipisteiden määrä on viime vuosina laskenut myyntipistekohtaisen vuosimaksun vuoksi. Suunnitelmallisen valvonnan piiristä on poistettu sellaiset kohdetyypit, joissa tupakointi on tupakkalain perusteella kielletty. Tällaisia kohdetyyppejä ovat muun muassa täysin savuttomat ravintolat, päiväkotien ja oppilaitosten sisätilat ja ulkoalueet sekä virastojen sekä niihin verrattavien julkisten laitosten yleisölle ja asiakkaille varatut sisätilat.

Tupakkalain suunnitelmallisen valvonnan kohteita ovat:

- tupakointitilalliset ravintolat ja ravitsemisliikkeet
- tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden vähittäis- ja tukkumyyntipaikat

Kunnan valvontasuunnitelmaan sisältyvän säännöllisen ja suunnitelmallisen valvonnan lisäksi on huomioitava muu kunnan tehtävänä oleva tupakkalain tarkoittama valvonta sekä siihen varattava henkilöresurssi ja työaika. Tällaista toimintaa ovat esimerkiksi:

- valitukset tai ilmiannot, jotka koskevat mm. tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä alaikäisille, myyntiluparikkomuksia, markkinointi-, esilläpito- tai tupakointikieltojen rikkomista.
- vähittäismyyntilupahakemusten käsittely
- asuntoyhteisöjen tupakointikieltohakemusten käsittely
- toimiminen tupakkalain asiantuntijana, neuvojana ja ohjaajana.

Tällaiset suunnittelemattomat valvontatapaukset ovat ensisijaisia suhteessa suunnitelmalliseen valvontaan, sillä yleensä niissä on taustalla epäily tupakkalain säännösten rikkomisesta. Vähittäismyyntilupien tai tupakointikieltohakemusten määrää on vaikea ennakoida.

Tupakkalain mukaan asuntoyhteisö voi hakea tupakointikiellon määräämistä asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Kunnan on määrättävä tupakointikielto hakemuksessa tarkoitettuihin tiloihin, jos tiloista voi niiden rakenteiden tai muiden olosuhteiden vuoksi muutoin kuin poikkeuksellisesti kulkeutua tupakansavua toiselle parvekkeelle, toiseen huoneistoon kuuluvaan ulkotilan oleskelualueelle tai toisen huoneiston sisätiloihin. Kuopiossa on määrätty 85 parveketupakointikieltoa ja vuosittain tulee uusia hakemuksia, joiden käsittelyyn on varattava

henkilöresursseja. Tulevien hakemusten määrää on vaikea ennakoida. Tupakointikieltojen myötä myös parveketupakointikieltojen valvontatarve kasvaa. Viranomaisen tekee tarkastuksia kieltojen rikkomista koskevien ilmoitusten perusteella. Parveketupakointikieltojen rikkomisen todentaminen on viranomaiselle haasteellista ja vie paljon työaikaa.

4.3 TARKASTUSTEN SISÄLLÖN MÄÄRITTELY, VALVONTAKOHTEIDEN RISKINARVIOINTI, TARKASTUSTIHEYS JA TARKASTUKSEEN KÄYTETTÄVÄ AIKA

Tupakkalain mukaisen tarkastuksen tavoitteena on selvittää, ovatko tarkastuksen kohteen tilat ja toiminta tupakkalain asetettujen vaatimusten mukaisia. Kuopiossa tupakan myyntilupia valvotaan erillisillä tupakkalain tarkastuksilla. Joissakin terveydensuojelulain mukaisissa tarkastuskohteissa, kuten päiväkodeissa ja oppilaitoksissa, on terveydensuojelulain mukaisen tarkastuksen yhteydessä usein perusteltua syytä tarkastaa samalla tupakkalain noudattaminen. Mikäli tarkastuksella havaitaan puutteita tupakkalain noudattamisessa, tehdään tarkastuskohteeseen tupakkalain mukainen tarkastus.

Tupakkalain muutoksessa (2022) tupakointikieltoa laajennettiin yleisille uimarannoille ja leikkikentille. Tupakointikieltojen merkinnät uimarannoilla tarkastetaan terveydensuojelulain mukaisten tarkastusten yhteydessä.

Säännöllisen valvonnan tarkastustiheyden määrittämiseksi valvontakohteille tehdään riskinarviointi. Mikäli kyseessä on kohde, jolle ei ole tehty riskinarviointia, noudatetaan valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyksiä.

Riskinarvioinnin perusteella kohdekohtaista tarkastustiheyttä voidaan lisätä tai vähentää tarpeelliseksi katsotulla määrällä. Vähimmäistarkastustiheys on kuitenkin vähintään 0,2 eli yksi tarkastus viiden vuoden välein. Riskinarviointi perustuu muun muassa kohteessa kerättyyn valvontatietoon sekä toiminnanharjoittajan kyvykkyyteen ja motivaatioon noudattaa tupakkalain säännöksiä. Tupakkatuotteiden ja nikotiininesteiden myynnin osalta valtakunnallisen valvontaohjelman tarkastustiheyttä ei vähennetä riskinarvioinnin perusteella. Tarkastustiheyden mahdollisesta vähentämisestä huolimatta valvontasuunnitelman painopisteinä olevat kohteet on tarkastettava sinä ajanjaksona, jolloin ne ovat valvontasuunnitelman painopisteinä.

Merkittäviä tekijöitä riskinarvioinnin kannalta ovat:

- valvontahistoriasta ilmenevät toistuvat rikkomukset taikka muulla tavoin ilmenevä kielteinen tai piittaamaton suhtautuminen tupakkalain säännöksiin.
- omavalvontaan liittyvät puutteet (tupakkalain alaisten tuotteiden myynti, ravintoloiden tupakointitilat)

- tupakansavulle altistuvien ihmisten suuri määrä ja/tai mahdollinen erityisryhmä (lapset, nuoret, vammat, sairaut)

Säännöllisesti valvottavia tupakkavalvontakohteita ovat erityisesti ravintolat ja muut ravitsemisliikkeet, joissa on erillinen tupakointitila, tupakkatuotteiden ja tupakointivälineiden vähittäismyyntipisteet. Tiedossa olevat valvontakohteet on kirjattu ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään. Liitteessä 5 näkyy vuodelle 2024 suunniteltu tupakkavalvonta sekä asuntoyhteisöille määrätyt tupakointikiellot.

Valvontakohtetyypin tarkastukseen keskimääräisesti käytettävän ajan arvioimisessa on otettu huomioon tarkastuksen tarkoitus, valmistelu, sisältö sekä tarkastuskertomuksen laatiminen. Matkat valvontakohteeseen ja takaisin eivät sisälly tarkastukseen käytettävään aikaan.

Tarkastuksista laaditaan kirjallinen tarkastuskertomus, joka toimitetaan asianosaisille pääsääntöisesti VATI-tietojärjestelmän kautta sähköisesti. Tarkastuskertomus voidaan tarvittaessa lähettää tiedoksi myös muille viranomaisille. Tarkastustiedot kirjataan ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmään.

Seurantatarkastus liittyy annettujen ohjeiden ja määräysten toteutumisen tarkistamiseen esimerkiksi päätösten ehtojen seuraamiseen ja korjausmääräysten tarkistamiseen.

Tupakkalain nojalla valvotaan myös asuntoyhteisöihin määrättyjä tupakointikielloja. Tätä valvontaa tehdään vain valitusten perusteella, eikä siihen käytettyä aikaa voida suunnitella ennakoon. Valvontatapausten määrä kasvaa, kun asuntoyhteisöille määrättyjen tupakointikiellojen määräkin kasvaa.

4.4 TARKASTUKSEN KOHTEET

4.4.1 Tupakkatuotteiden myynnin ja mainonnan tarkastaminen, tuotevalvonta sekä markkinointikiellon valvonta

Ympäristöterveys valvoo, että tupakkalain alaisten tuotteiden myyntipaikoissa myytävien tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat säännösten mukaisia ja myynnissä olevat tuotteet täyttävät tupakkalain tuotteille säädetyt vaatimukset. Käytännössä valvotaan esimerkiksi sitä, ettei myynnissä ole savuketta tai kääretupakkaa, jossa on tunnusomainen tuoksu tai maku. Mikäli myynnissä havaitaan olevan vähittäismyyntipakkauksia, joiden säännöstenmukaisuus on kyseenalainen tai jotka ovat ilmeisen lainvastaisia, ilmoitetaan siitä Valviralle. Ympäristöterveys huolehtii siitä, että vähittäismyyjä ei jatka selvästi lainvastaisen tuotteen myyntiä kuluttajille. Tilanteissa, joissa vähittäismyyntipakkauksen lainvastaisuus on tulkinanvaraista, pyydetään Valviralta ohjausta seuraamusharkinnan tueksi.

Kunnan ympäristöterveyden osalta toimivalta tupakkalain alaisten tuotteiden valvontaan seuraa tupakkalain 8 §:ssä säädetyistä kunnan tehtävistä valvoa tupakkalain alaisten tuotteiden myyntiä sekä tupakkalain luvuista 3 ja 4, joissa säädetään tuotteiden vaatimuksista Valvira ja kunnat valvovat yhdessä tupakkalain 9 luvussa säädettyä markkinointikieltoa (TupL 6 ja 8 §). Kunta valvoo, ettei tupakkalaissa olevaa markkinointikieltoa rikota sen alueella. Esimerkiksi paikallislehdessä tai paikkakunnalla kotitalouksiin jaettavissa julkaisuissa olevaan markkinointiin voidaan puuttua tehokkaasti kunnan huomautuksin. Ympäristö- ja rakennuslautakunta voi tar-

vittaessa kieltää toiminnan tupakkalain 96 §:n mukaisesti ja asettaa kiellon tehosteeksi uhkasakon (TupL 105 §).

Tupakkatuotteiden vähittäismyyntipaikassa tarkastettavia asioita ovat tupakkatuotteiden, tupakan vastikkeiden, tupakointivälineiden, sähkösavukkeiden ja nikotiininesteiden myyntiä ja muuta luovuttamista sekä oma-
valvontaa koskevien säännösten noudattaminen ja tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltoja koskevien säännösten noudattaminen.

Tupakkatuotteita, nikotiininesteitä tai tupakointivälineitä myyvän elinkeinonharjoittajan tulee kustannuksellaan laatia ja toteuttaa omavalvontasuunnitelma, jolla estetään tupakkatuotteen tai tupakointivälineen luovuttaminen kahdeksaatoista vuotta nuoremmalle henkilölle. Ympäristöterveydenhuolto tarkastaa, että omavalvontasuunnitelmat laaditaan ja antaa neuvontaa niiden laatimiseksi. Tupakan myyntikiellon noudattaminen ja omavalvonta tarkastetaan valtakunnallisessa valvontaohjelmassa annettujen ohjeiden mukaisesti. Samalla tarkastetaan myös tupakkalaissa säädettyjen markkinointi- ja esilläpitokieltojen noudattaminen myyntipaikassa. Mikäli myynnissä havaitaan olevan vähittäismyyntipakkauksia, joiden säädöstenmukaisuus on kyseenalainen tai jotka ovat ilmeisen lainvastaisia, ilmoitetaan asiasta Valviralle. Laaja-alaisesti toteutetusta mainonnasta ja myyinnedistämisestä ilmoitetaan Valviralle.

4.4.2 Tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvonta

Ravintoloiden ja muiden ravitsemusliikkeiden tupakkalain valvontatarkastuksella tarkastetaan valtakunnallisessa tupakkalain valvontaohjelmassa mainitut asiat. Tarkastuksella käytetään hyväksi valtakunnallisessa ohjelmassa olevaa tarkastuslomaketta ja -ohjetta. Savuttomuustarkastusta koskeva tarkastuskäynti tehdään ensisijaisesti päivällä normaalina virka-aikana, ellei kysymyksessä ole ilta- tai yöravintola.

Jos elinkeinonharjoittaja sallii tupakoinnin ravitsemisliikkeensä ulkona olevassa tarjoilutilassa tai muualla ulkona hallinnassaan olevalla alueella, hänen on huolehdittava, ettei tupakansavu kulkeudu sieltä avoimen ikkunan, oven, muun aukon tai ilmanvaihdon kautta ravitsemisliikkeen sisätiloihin.

Tupakkalain mukaan yksityisessä käytössä olevan kulkuneuvon sisällä ei saa tupakoida, kun siellä oleskelee alle 15-vuotias. Tämän määräyksen valvonta on ympäristöterveydenhuollon osalta lähes mahdotonta.

4.4.3 Tarkastuksella käytettävät menetelmät ja näytteenotto

Tupakkalain mukaisella tarkastuskäynnillä käytetään ensisijaisesti aistihavaintoihin perustuvaa arviointia. Tupakointikieltoja ja -rajoituksia koskevilla tarkastuskäynneillä ilmassa voidaan todeta olevan tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden savua tai höyryä, jos se on nähtävissä, haistettavissa tai tunnettavissa. Savun tai höyryn kulkeutumista voidaan lisäksi selvittää merkkiainetutkimuksella tai muulla soveltuvalla menetelmällä. Aistinvarainen arviointi tupakointikieltojen ja -rajoitusten valvonnassa on suositeltavin menetelmä savun ja höyryn havainnointiin, sillä nykyiset mittausmenetelmät niiden havaitsemiseksi ovat rajalliset. Mikäli itse tupakan savun leviämistä selvitetään mittaamalla, noudatetaan näytteenotossa Työterveyslaitoksen ohjeita ja näytteet analysoidaan Työterveyslaitoksen laboratoriossa. Tätä menetelmää käytetään vain poikkeustilanteissa.

Tupakkalain myyntiä ja markkinointia koskevien säännösten valvontaan ei yleensä liity näytteenottoa, mutta se on kuitenkin tietyissä tilanteissa mahdollista. Valvira voi tehdä näytteenottopyyntöjä kunnalle yksittäisissä valvontaan liittyvissä asioissa. Näihin liittyvistä käytännön järjestelyistä sovitaan tapauskohtaisesti. Pelkkä näytteenotto ilman muita valvontatoimia ei ole tarkastus.

Asuntoyhteisöjen tupakointikieltojen määräämisessä ja tupakansavun kulkeutumisen arvioinnissa noudatetaan STM ja Valviran antamia ohjeita.

4.5 TUPAKKALAIN VALVONNAN PAINOPISTEET

Tupakkalain valvonnan painopisteiden avulla kohdennetaan resursseja suunnitelmallisesti ja riskiperusteisesti sekä huomioidaan mahdollisista lainsäädäntömuutoksista aiheutuvat uudet tarpeet.

Tupakkatuotteiden, nikotiininesteiden ja tupakointivälineiden myyminen alle 18-vuotiaille on tupakkalain mukaan kiellettyä. Tupakkatuotteiden myyntiä on rajoitettu luvanvaraisuudella ja poistamalla tupakkatuotteet vähittäismyyntipaikoista kuluttajien näkyviltä. Tupakkalain yhtenä tärkeimmistä tavoitteista on säätää tehokkaita toimenpiteitä, joilla voidaan vähentää lasten ja nuorten tupakoinnin aloittamisen edellytyksiä ja rajoittaa tupakointia heidän kasvuympäristössään.

Tupakkalain valvontaohjelman painopisteenä vuosina 2020 – 2024 on huomioitu ympäristöterveydenhuollon yhteisen valvontaohjelman teema yhtenäinen valvonta ja yhteistyö. Tupakkalain valvontasuunnitelmakauden 2020 – 2024 painopisteet ovat 1) omavalvonnan tukeminen 2) yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa sekä 3) laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö.

Kuopiossa ympäristöterveystarkastaja osallistuu ehkäisevän päihdetyön ryhmän toimintaan. Ympäristöterveydenhuollon tupakkavalvonnassa vuosina 2023–24 korostuu toukokuussa 2022 voimaan tullut tupakkalain muutos (Taulukko 4.1).

Tupakkalaissa omavalvontasuunnitelman laatimisvelvollisuus on erikseen säädetty tupakkalaissa tarkoitettujen tuotteiden myynnin sekä tupakointitilallisten ravitsemisliikkeiden osalta. Toukokuun 2022 alusta lukien elinkeinonharjoittajien (vähittäis- ja tukkumyyjien) omavalvontavelvollisuus on laajentunut tuotteita koskevaan valvontaan. Tämä tarkoittaa sitä, että elinkeinonharjoittajilla on velvollisuus varmistaa, että tuotteista on tehty tupakkalaissa säädetyt ilmoitukset ja tuotteiden vähittäismyyntipakkaukset ovat tupakkalaissa säädettyjen vaatimusten mukaisia. Painopisteen tavoitteena on auttaa parantamaan toiminnanharjoittajien omavalvonnan laatua, lisätä valvonnan näkyvyyttä ja vaikuttavuutta sekä edistää valvontakohteista tehtävää riskinarviointia.

Yhteistyön kehittäminen ehkäisevän päihdetyön kanssa niin, että yhteistyön tulokset tukisivat sekä tupakkalain että EPT-lain tavoitteiden toteutumista, on yhtenä painopisteenä.

Taulukko 4.1. Tupakkalain valvonnan painopisteet suunnitelmakaudella 2020-2024

Toimintavuosi	2020	2021	2022	2023	2024
Painopiste	Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö		Tuotevalvonta ja markkinoinnin valvonta		
	Omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa				

4.5.1 Voimavarat

Tupakkalain valvontaa tehdään kaikissa tiimeissä. Tupakan myyntilupien käsittelyä ja myynnin valvontaa tekee kaksi ympäristöterveystarkastajaa sekä säännöllisesti myös kesätyöntekijä. Tupakointikieltojen valvontaa tehdään muun ympäristöterveydenhuollon valvonnan yhteydessä, eikä kaikkea työaikaa erikseen kirjata tupakka-valvonnaksi. Yhteensä tupakkalain valvontaan on käytettävissä noin puolen henkilötyövuoden työpanos.

Tupakkalain mukaan asuntoyhteisö voi hakea tupakointikiellon määräämistä asuntoyhteisön rakennuksen huoneistoihin kuuluville parvekkeille, huoneistojen käytössä oleviin ulkotiloihin ja huoneistojen sisätiloihin. Näiden hakemusten käsittely ja tupakointikieltojen määrääminen vievät resursseja muusta valvonnasta. Näiden hakemusten määrää ei voi ennakoida, myös parveketupakointikieltojen valvonnan tarve on vaikeasti ennakoitavissa.

Tupakan myyntilupien käsittelystä sekä tupakointikieltohakemusten käsittelystä peritään maksut. Myyntilupien valvonnasta peritään lisäksi veroluonteiset vuosimaksut, joilla katetaan myös tupakointikieltojen valvonnasta aiheutuneet kustannukset.

4.6 TUPAKKALAIN VALVONTASUUNNITELMAN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

Valvontasuunnitelman toteutuminen tulee arvioida vuosittain. Toteutuminen arvioidaan ympäristö- ja rakennuslautakunnassa.

Raportointia ja siihen liittyviä aikatauluja käsitellään tarkemmin kappaleessa 1.7.

5 ELÄINLÄÄKINTÄHUOLLON VALVONTASUUNNITELMA

Eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 10 §:n mukaan kunnan on laadittava suunnitelma järjestämistään eläinlääkäripalveluista sekä eläinten terveyden ja hyvinvoinnin valvonnan järjestämisestä alueellaan. Kunnan on suunnitelmassaan osoitettava, että eläinlääkäripalvelut on järjestetty eläinlääkintähuoltolain edellyttämällä tavalla.

Suunnitelman tulee sisältää tiedot eläinlääkäripalvelun tuottamistavasta, saatavuudesta, laadusta ja mitoituksesta sekä valvontaan kuuluvista tarkastuksista, näytteenotoista ja muista toimenpiteistä. Palvelun mitoitusta suunnitelmaessa on otettava huomioon yksityisten eläinlääkäripalveluiden tuottajien tarjoamat palvelut kunnan alueella. Kunnan suunnitelmassa on otettava huomioon valtakunnallinen ohjelma ja alueellinen suunnitelma ja se on arvioitava ja tarkistettava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kolmen vuoden välein. Aluehallintovirasto ohjaa kunnan suunnitelman laatimista sekä valvoo ja arvioi sen toteutumista.

Eläinlääkintähuoltolain soveltamisalaan kuuluvasta valvonnasta säädetään lisäksi elintarvikelaissa (297/2021), eläintautilaissa (76/2021), eläinsuojelulaissa (247/1996), eläinten kuljetuksesta annetussa laissa (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetussa laissa (387/2014), sivutuotelaissa (517/2015) ja tilatukijärjestelmän täytäntöönpanosta annetussa laissa (557/2005). Uusi eläinlääkintähuoltolaki on hyväksytty, mutta sen voimaantulo ajankohta on vielä epäselvä.

Kuopio ostaa suurimman osan tarvitsemistaan eläinlääkintähuollon palveluista Siilinjärven kunnalta ja Siilinjärven ympäristölautakunnan hyväksymä eläinlääkintähuollon suunnitelma kuvaa yksityiskohtaisesti myös Kuopion alueella tuotetut palvelut. Kuopiolla on Siilinjärven kanssa sopimus eläinlääkintähuollon järjestämisestä ja sopimuksessa on sovittu, että Siilinjärvi laatii myös Kuopion eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelman. Tähän Kuopion suunnitelmaan on koottu eläinlääkintähuollon järjestämiseen sekä löytöeläinten hoidon järjestämiseen liittyvät seikat yleisellä tasolla.

5.1 ELÄINLÄÄKÄRIPALVELUJEN JÄRJESTÄMINEN KUOPION ALUEELLA

Kuopion kaupunki tuottaa eläinlääkäripalvelut sopimusperusteisesti alueensa asukkaille. Kuopion kaupunki on tehnyt sopimuksen Siilinjärven ja Tervon kuntien kanssa eläinlääkintähuoltolain mukaisten palveluiden järjestämisestä. Sopimuksilla turvataan peruseläinlääkäripalvelut arkipäivisin sekä kiireellinen eläinlääkäriapu kaikkina vuorokaudenaikoina. Siilinjärvelle on tämän yhteistyön johdosta syntynyt iso eläinlääkäriyksikkö, joka pysyy hyvin turvaamaan kunnalliset eläinlääkäripalvelut alueella. Isossa yksikössä virat on saatu täytettyä ja sijaisuudet hoidettua hyvin. Siilinjärven vastaava eläinlääkäri osallistuu Kuopion ympäristöterveydenhuollon epidemiaryhmän toimintaan. Tervo tuottaa entisen Karttulan alueelle tuotanto- ja suurelainpalvelut arkena ja päivystysaikana. Siilinjärvellä noin 6, 8 praktiikkaa tekevän eläinlääkärin ja kahden valvontaeläinlääkärin työpanos kohdistuu Kuopion alueelle. Tervosta 0,5 eläinlääkäriä hoitaa Kuopiolle kuuluvan Karttulan alueen eläimiä. Kuopio korvaa tehtävän hoidosta aiheutuneet kustannukset.

Kuopion kaupungilla on toistaiseksi voimassa oleva sopimus kahden alueella toimivan yksityisen klinikan kanssa kiireellisen eläinlääkäriavun järjestämisestä pienille lemmikkieläimille arkipäivisin Kuopion kaupungin alueella. Tämän lisäksi Kuopion alueella on muitakin yksityisiä pieneläinklinikoita.

Kuopion kaupungin ylläpitämät kunnaneläinlääkärien praktikat sijaitsevat Nilsiässä, Vehmersalmella ja Juankoskella. Lisäksi Kuopio osallistuu Siilinjärvellä sijaitsevan yhteisvastaanoton kustannuksiin. Yhteisvastaanotto palvelee erityisesti Maaningan alueen asukkaita, mutta on käytettävissä kaikille Kuopiolaisille. Kunnalla on mahdollisuus periä ns. klinikkamaksuja vastaanottotilojen ylläpidosta aiheutuneista kustannuksista. Klinikkamaksuista on päätetty Siilinjärven ympäristöterveyslautakunnassa. vuodelle 2024 vahvistetaan Kuopion alueella sijaitsevien klinikoiden osalta maksut myös Kuopion ympäristö- ja rakennuslautakunnassa. Kuopion alueella sijaitsevista klinikoista ei aikaisemmin ole peritty klinikkamaksuja, koska näillä vastaanotoilla ei työskentele avustajaa. Eläinlääkärit perivät eläinten hoitopalkkiot, joista muodostuu osa heidän palkkaansa.

5.2 PIENELÄINPÄIVYSTYS

Pieneläinpäivystys on eriytetty ja se ostetaan yksityiseltä palveluntarjoajalta. Sopimus on laadittu Omaeläinlääkäriin kanssa. Vuoden 2022 alussa sopimus siirtyi yrityskaupan myötä Evidensialle ja päivystys siirtyi uusiin toimitiloihin (Savon Murre, Evidensia). Kuopion toteuttaa pieneläinpäivystyksen kilpailuttamisen myös Siilinjärven yhteistoiminta-alueen kunnille. Pieneläinpäivystyksen kustannukset jaetaan osallistujakunnille sen perusteella, miten päivystyskäynnit kuntien välillä jakautuvat. Kuopio maksaa Evidensialle ja vastaa kustannusten laskutuksesta osallistujakunnilta.

Pieneläinpäivystyksen laatua seurataan laskutuksen yhteydessä toimitettavilla palauteraporteilla. Vuosittain järjestetään sopimuksen mukainen seurantapalaveri, jossa keskustellaan palvelun kehittämisestä sekä palautteesta. Nykyinen sopimus päättyy vuoden 2023 lopussa. Pieneläinpäivystys kilpailutettiin ja kilpailutukseen saatiin yksi tarjous Evidensialta. Evidensian kanssa on tehty sopimus pieneläinpäivystyksen järjestämisestä 2024-2026 + kaksi kertaa vuoden jatkoaikaoptio.

5.3 ELÄINTEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN VALVONNAN JÄRJESTÄMINEN KUOPION ALUEELLA

Kuopio ostaa Siilinjärven kunnalta valvontatehtävät koko alueelleen. Näihin tehtäviin sisältyy eläinsuojelu- ja eläintautivalvonnan lisäksi myös tietyt eläinlääkäreille kuuluvat elintarvikevalvonnan tehtävät, kuten maidon-tuotantotilojen hygieniatarkastukset ja lihanleikkaamon laitosvalvonta.

Siilinjärven kunta huolehtii eläinsuojeluvalvonnan osalta laskutettavien korvausten hakemisen aluehallintovirastolta myös Kuopion alueella tehdyistä valvontatehtävistä.

5.4 TIEDOTTAMINEN

Kuopion kaupunki tiedottaa omilla verkkosivuillaan eläinlääkäripalvelujen järjestämisestä. Vuodelle 2024 laaditaan ympäristöterveydenhuollon viestintäsuunnitelma, johon sisällytetään myös eläinlääkäripalveluihin liittyvää asiaa. Viestintää laajennetaan myös some-kanaville yhteistyössä Kuopion alueellisen ympäristönsuojelun kanssa.

Viestintää tehdään myös kohderyhmäkohtaisesti. Esim. pakolaisten lemmikkien tarkastuksista tiedotetaan vastaanottokeskuksille.

5.5 LÖYTÖELÄINTEN HOIDON JÄRJESTÄMINEN

Kuopion kaupunki kilpailutti löytöeläinten hoidon järjestämisen yhdessä Leppävirran ja Siilinjärven kanssa. Löytöeläinpalvelujen tuottajaksi valittiin Takter Oy.

VALVONTASUUNNITELMAN LIITTEET

LIITE 1. ELINTARVIKEVALVONNAN TARKASTUSSUUNNITELMA 2024

LIITE 2. NÄYTTEENOTTOSUUNNITELMA OMAVALVONNAN VALVOMISEKSI 2024

LIITE 3. PROJEKTISUUNNITELMA 2024

LIITE 4. TERVEYDENSUOJELULAIN MUKAISET TARKASTUKSET TOIMINTATYYPPIKOHTAISESTI 2024

LIITE 5. TUPAKKALAIN MUKAINEN VALVONTA VUONNA 2024

LIITE 6. HENKILÖSTÖN KOULUTUSSUUNNITELMA 2024

LIITE 7. YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON VIESTINTÄSUUNNITELMA 2024

LIITE 8. YMPÄRISTÖTERVEYDENHUOLLON TYÖRYHMÄT 2024
